

SPADA DE BRONZ DE LA SIGHETU MARMAȚIEI. CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA *GEWÄSSERFUNDE* ALE EPOCII BRONZULUI DIN ROMÂNIA

Carol KACSÓ*

În jurul anului 2000, elevi de la o școală generală din Sighetu Marmației au găsit la marginea orașului, în albia râului Iza, în apropierea piciorului podului denumit de localnici *Podul de la Puskapor (Pulbere de pușcă)*, aflat în prelungirea străzii Iza, o spadă de bronz. Ea a fost achiziționată de Muzeul Maramureșean din Sighetu Marmației în 2003 de la elevul S. Cuth, fiind inventariată sub numărul 19.147 (**fig. 1-2**)¹.

Descrierea piesei: Spadă cu limbă la mâner (lungimea = 43,3 cm). Limba la mâner ușor lărgită, ruptă la a doua gaură de nit, garda cu umerii rotunjiți și patru găuri de nit, în care se păstrează niturile, lama cu secțiunea romboidală și două linii incizate fine, paralele cu tăișul, pornite de sub gardă până în apropierea jumătății lungimii lamei, tăișurile puternic deteriorate (**fig. 3**).

Spada de la Sighetu Marmației aparține unui tip relativ larg răspândit al spadelor timpurii cu limbă la mâner, care a primit în literatură diferite denumiri: tipul Aranyos², tipul Unip-Uriu³, tipul A, varianta 2⁴, tipul Uriu/Aranyos, varianta Unip⁵ sau tipul Aranyos, varianta Brza Palanka⁶. Spadele de acest tip se întind cronologic în etapele Uriu și Suseni, respectiv în fazele Bronz târziu 2 și 3 (*Urnenfelderzeit* timpuriu și vechi)⁷.

În afară de piesa de la Sighetu Marmației, în Maramureș, un teritoriu clar delimitat geografic din regiunea Tisei Superioare, au ieșit la iveală alte 20 de spade, care datează din Bronzul mijlociu până în faza Bronz târziu IV

---

* Baia Mare; e-mail: carolkacso@yahoo.de.

¹ Informațiile cu privire la condițiile de descoperire și la achiziționare mi-au fost oferite de Gh. Todinca și V. V. Vizauer.

² Cowen 1961, p. 207 sqq.

³ Alexandrescu 1966, p. 131 sq.

⁴ Kemenczei 1988, p. 46 sq.

⁵ Bader 1991, p. 71 sqq.

⁶ Harding 1995, p. 28 sq.

⁷ În legătură cu încadrarea tipologică și cronologică a acestui tip de spadă cu limbă la mâner, vezi încă Schauer 1971, p. 115 sqq.; Mozsolics 1973, p. 26 sqq.; Mozsolics 1985, p. 13 sqq.

(*Urnenfelderzeit* mijlociu)⁸. Spada aici prezentată este singura descoperită într-un râu, dar din mediu acvatic provin și alte descoperiri din Maramureș: depozitul I de la Sighetu Marmației, care conține, printre altele, fragmente de spadă și pumnal, fragmentul de spadă de la Călinești și spada de la Topcino, care au apărut în apropierea sau pe malul unor pâraie, respectiv deasupra unui izvor⁹.

Din Maramureș sunt cunoscute și alte *Gewässerfunde* din epoca bronzului: un topor cu disc și spin¹⁰ și două vârfuri de lance¹¹ descoperite, de asemenea, în, respectiv pe malul Izei, la Sighetu Marmației (**fig. 4**), depozitul IV de la Sighetu Marmației¹², depus în apropierea locului unde izvorăște un pârâu, precum și depozitele de bronzuri de la Ieud¹³, Săcel¹⁴, Nyžnij Bystryj¹⁵, Maramureș I¹⁶ și Borșa¹⁷, ale căror locuri de depunere se aflau în apropierea unui izvor sau pe malul unui pârâu, respectiv râu.

Este de remarcat și faptul că descoperirile menționate de la Sighetu Marmației au ieșit la iveală în vecinătatea unei întinse așezări fortificate, plasate pe culmea *Dealului Solovan*, în punctul *Dealul Cetățiu*¹⁸. Această așezare a fost în Bronzul târziu, foarte probabil, centrul de putere al unei populații ce stăpânea resursele de sare și de minereuri din zonă.

*

Lista *Gewässerfunde* de spade din epoca bronzului de pe teritoriul României:

Alma Vii, com. Moșna, jud. Sibiu (magh. Szászalmád, germ. Almen), Transilvania. Spadă de tip micenian (**fig. 6/1**) descoperită, în 1878, în

---

⁸ Kacsó 2000; Marta 2008 (este publicată o spadă de tip Apa, care a fost descoperită, în anul 2006, în satul Topcino, aflat în partea ucraineană a Maramureșului împărțit după Primul Război Mondial).

⁹ Vezi Lista de descoperiri pentru piesele de la Călinești și Sighetu Marmației, respectiv Marta 2008 pentru spada de la Topcino. Depozitul de spade de la Oncești (Kacsó 1999) nu cred că poate fi încadrat în categoria *Gewässerfunde*, cum consideră Tudor Soroceanu (Soroceanu 2012a, p. 242), întrucât locul său de descoperire, chiar dacă este plasat pe terasa înaltă a Izei, se găsește la aproximativ 2,5 km depărtare de râu, ceea ce înseamnă că depunerea sa a avut loc într-un teren aflat deja la distanță destul de apreciabilă de Iza în epoca bronzului.

¹⁰ Vulpe 1978, p. 372.

¹¹ Nistor, Vulpe 1969, p. 184, fig. 4/69-70.

¹² Kacsó 1995a, p. 5, fig. 1/1-4 ; pl. 1/1-4.

¹³ Kacsó 1977a, p. 132, fig. 1/1-4.

¹⁴ Kacsó 1977b, p. 29, fig. 3.

¹⁵ Kacsó 2000, p. 210, nr. 11, fig. 2.

¹⁶ Hampel 1880, p. 65 sq. Teritoriul de descoperire stă sub un oarecare semn de întrebare, întrucât se afirmă că locul unde a ieșit la iveală depozitul s-ar fi aflat pe malul Someșului.

¹⁷ Kacsó 2011, p. 280 cu literatura mai veche.

¹⁸ Horedt 1966.

apropiere de izvorul *Kalter Born*. Bronz mijlociu. Muzeul Sibiu (A. 324). Lit.: Teutsch 1880, p. 109; Reinecke 1899, p. 249, notă de subsol; Popescu 1944, p. 128, pl. 15/9; Horedt 1944, p. 98; Horedt 1960, p. 32, nr. 2, fig. 1/2; Horedt 1961, p. 10 sq., nr. 2, fig. 1/2; Cowen 1966, p. 311, nr. 4; Alexandrescu 1966, p. 169, nr. 3, pl. 1/3; Bouzek 1966, fig. 2/4; Hänsel 1968, p. 174, lista 3, nr. 3; Müller-Karpe 1980, pl. 281/F; Bouzek 1985, p. 31, fig. 7/3; Bader 1986, p. 3, nr. 9; Bader 1990, p. 194 sq.; Bader 1991, p. 20 sq., nr. 17, pl. 3/17 („Alma, Gde. Ațel”); Soroceanu 1995, p. 31 sq.; Luca *et alii* 2003, p. 34; Bouzek 2004, fig. 1/3; Dietrich 2010, p. 204, Fundliste 2, nr. 2.

Baziaș, com. Socol, jud. Caraș-Severin (magh. Bázias, germ. Basiasch), Banat. Spadă de tip slavon (**fig. 6/2**) găsită, în 1878, în albia *Dunării*. Bronz târziu 3. Muzeul Budapesta (nr. inv. 56. 1891.2). Lit.: Kuzsinszky 1888, p. 241¹⁹; Hampel 1891, p. 448²⁰; Milleker 1906, p. 131 („Szokolovác-Bázias”); Milleker 1940, p. 33; Roska 1942, p. 277, nr. 245 („Szokolovác”); Alexandrescu 1966, p. 189, nr. 290; Petrovszky 1973, p. 385; Mozsolics 1975, p. 21, fig. 3/2; Petrovszky 1977, p. 455, nr. 69 („în dreptul portului Baziaș”); Săcărin 1979, p. 112 („în dreptul portului Baziaș”); Kemenczei 1988, p. 76, nr. 429, pl. 49/429; Bader 1991, p. 103, nr. 254, pl. 25/254; Gumă 1993, p. 251, nr. 3; p. 285, nr. 7; Hansen 1994, p. 577, nr. 29A; Soroceanu 1995, p. 33 („Socol”); Luca 2004, p. 26, nr. 5/2; Luca 2005, p. 16, nr. 18/1b; Szathmári 2005, p. 158, nr. 29; p. 265, nr. 13; Bratu 2009, p. 380, nr. 15; Lazăr S. 2011a, p. 265, nr. 13, pl. 104/1; Lazăr S. 2011b, p. 10 sq., pl. 3/1; Soroceanu 2012a, p. 241.

Beltiug, com. Beltiug, jud. Satu Mare (magh. Krasznabéltek), Transilvania. Partea inferioară a unei spade (**fig. 6/3**) în depozitul I (alte piese: două topoare cu disc și spin, patru celturi, zece seceri, ac cu protuberanțe, turtă) găsit, înainte de 1913, în albia pârâului *Boldád*. Bronz târziu 2. Muzeul Budapesta (nr. inv. 55. 1913. 1-20). Lit.: Roska 1939, p. 11²¹; Rusu 1966, p. 35, nr. 12; Vulpe 1970, p. 83, nr. 371, pl. 27/371; p. 93, nr. 513, pl. 37/513; Mozsolics 1973, p. 152, pl. 57C/1-13; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 53, pl. 27/5-17; Petrescu-Dîmbovița 1978, p. 98 sq., nr. 8, pl. 21/B, pl. 22/A; Bader 1978, p. 120, nr. 10, pl. 77; Vulpe 1978, p. 372; Hochstetter 1981, anexă, nr. 27, fig. 5/6; Bader 1991, p. 93, nr. 194, pl. 21/194; Hansen 1994, p. 577, nr. 31; Soroceanu 1995, p. 59; Clausing 2004, p. 56, lista 1, nr. 186; Marta 2005, p. 88; Bratu 2009, p. 234, nr. 70; Bader 2010, p. 166.

¹⁹ „Colecția Ormos”; nu este menționat locul de descoperire.

²⁰ Este menționată doar achiziționarea unei spade de bronz și a unui târnăcop preistoric de la un colecționar din Timișoara, fără a fi menționate localitățile lor de proveniență.

²¹ Sunt menționate ca aparținând depozitului și fragmente de pumnal.

Brăglez, com. Surduc, jud. Sălaj (magh. Tótszállás), Transilvania. Fragment din garda și lama unei spade cu limbă la mâner (?) și fragment de lamă de spadă într-un depozit (alte piese: seceri, celturi, daltă cu toc, topoare cu disc și spin, fragment de pumnal, lamă de ferestău, vârfuri de lance, ace, brățări, bucăți de bronz brut etc., în majoritatea fragmentare - în total 185 de piese), descoperit, cu ocazia unor lucrări agricole din 2001, în apropierea mai multor izvoare, în punctul de hotar *Lola*. Ioan Bejinariu a efectuat, în anul 2002, cercetări la locul descoperirii și a identificat alte piese de bronz, precum și o parte din vasul de lut în care au fost depuse bronzurile. Bronz târziu 3. Muzeul Zalău. Lit.: Bejinariu 2007; Bejinariu 2008, p. 26.

Călinești, com. Călinești, jud. Maramureș (magh. Felsőkalinfalva), Transilvania. Fragment de spadă cu cupă la mâner (**fig. 6/4**) găsit, în 1981, pe malul drept al pârâului *Rogoazele*, în punctul de hotar *Rogoazele*, la o adâncime de 0,20 m. Bronz târziu 4. Colecția școlară Călinești. Lit.: Chicideanu 1983, p. 11, fig. 1/3; Bader 1991, p. 153, nr. 361, pl. 50/361; Kacsó 2000, p. 209 sq., fig. 1/4; Stockhammer 2004, p. 266; Bratu 2009, p. 247, nr. 180 („Călinești II”); Kacsó 2011, p. 300.

Cățcău, com. Cățcău, jud. Cluj (magh. Kackó), Transilvania. Spadă cu mânerul plin (**fig. 6/5**) într-un depozit (alte piese: trei celturi, seceră cu limbă la mâner) ieșit la iveală, în jurul anului 1967, pe malul unui izvor, în punctul *Groapa Domniței*. Cercetare ulterioară la locul descoperirii Tudor Soroceanu. Bronz târziu 4. Muzeul sătesc Cățcău. Lit.: Soroceanu 1982, p. 374, nr. 15; Boroffka 1987, p. 67, fig. 4/1; Boroffka 1991, p. 8, nr. 11, fig. 4/3; Bader 1991, p. 163 sq., nr. 382, pl. 55/382, pl. 73/D; Soroceanu 1995, p. 31, 62, fig. 10/1-4.

Cheia, mun. Turda, jud. Cluj (magh. Mészkö), Transilvania. Spadă cu cupă la mâner (**fig. 6/6**) găsită, în 1940, în strâmtoarea *Cheile Turzii*, punctul *Balta Cotiță*, în albia pârâului *Hăjdate*. Bronz târziu 4. Muzeul Turda (nr. inv. 2.479 = 647/1957). Lit.: Rusu 1963, p. 192, nota 44 („Turda”); Alexandrescu 1966, p. 173, nr. 46, pl. 10/4 („Turda”); Bader 1991, p. 154, nr. 365, pl. 51/365; Soroceanu 1995, p. 33, 62; Stockhammer 2004, p. 267; Soroceanu 2012a, p. 241 („Cheia II”).

Costâna, com. Todirești, jud. Suceava. Moldova. Spadă cu mânerul plin (tipul Liptau? tipul cu cupă la mâner?), căreia îi lipsește mânerul (**fig. 6/7**), găsită, în decembrie 2010, pe fundul albiei râului *Suceava*, în apropiere de mal, la o adâncime mai mică de 1 m. Foarte probabil, piesa a apărut în poziție secundară, fiind adusă de ape din amonte, locul său inițial de depunere aflându-se pe terasa inferioară a râului, dizlocarea sa din acest loc datorându-se eroziunii malurilor. Bronz târziu 3. Muzeul Suceava. Lit.: Niculică 2012.

Densuș, com. Densuș, jud. Hunedoara (magh. Demsus, germ. Demsdorf), Transilvania. Spadă de tip micenian (**fig. 6/8**) descoperită, se

pare, pe malul unui pârâu, împreună cu alte piese de bronz. Bronz mijlociu. Colecție particulară. Lit.: Gogâltan 1997; Dietrich 2010, p. 204, Fundliste 2, nr. 5.

Fânațe (în prezent Balda), com. Sârmaș, jud. Mureș (magh. Báld), Transilvania²². Fragment de lamă de spadă (**fig. 6/9**) într-un depozit (alte piese: șase celturi, brățară, două fragmente de turte de bronz) descoperit, în 1958, într-un loc mai înalt, aflat deasupra izvorului *Öregkút*, la adâncimea de 0,45-0,50 m, bronzurile fiind depuse într-un vas de lut. Cercetări ulterioare la fața locului Mircea Rusu. Bronz târziu 3. Muzeul Cluj (nr. inv. 10.612-10.622). Lit.: Rusu 1960; Rusu 1963, p. 208, nr. 6; Alexandrescu 1966, p. 172, nr. 34, pl. 25/2; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 123, pl. 290/10-19; 291/1; Petrescu-Dîmbovița 1978, p. 138, nr. 200, pl. 220/A („Fânațe, com. Budești, jud. Bistrița Năsăud”); Bader 1991, p. 164, nr. 383, pl. 55/383 („Fânațe, com. Ceanu Mare, jud. Cluj”); Soroceanu 1995, p. 31; Lazăr 1995, p. 60 sq. („Fânațe, com. Band, jud. Mureș”)²³; Petrescu-Dîmbovița 1998, p. 93, nr. 994, pl. 80/994 („Fânațe, astăzi Budești-Fânațe, com. Budești, Bez. Bistrița-Năsăud”); Bratu 2009, p. 266, nr. 344 („Fânațe, Budești, astăzi Budești-Fânațe, BN”).

Galoșpetreu, com. Tarcea, jud. Bihor (magh. Gálospetri), Transilvania. Două fragmente de spadă, care ar putea aparține aceleiași piese (**fig. 6/10; 7/1**), într-un depozit (alte piese: nouă celturi întregi sau fragmentare, trei topoare cu aripioare mediane întregi sau fragmentare, trei pumnale, șapte vârfuri de lance, 13 seceri, șapte brățări, brățară [?] cu capăt spiralic, colier [?] fragmentar, două fragmente de apărător cu capătul spiralic, verigă de deget, două pandantive, cârlig, fragment de brici, lamă de fereastră, toartă de vas de bronz, două fragmente de bară de bronz, două cioturi de turnare, patru turte) descoperit, în ziua de 4 noiembrie 1953, în punctul *Kis tanya*, atunci când terenul a fost deșțelenit. Piese, apărute la adâncimea de 0,30-0,40 m, au fost răspândite pe o suprafață de 1-1,5 m², într-un strat de pământ specific sedimentărilor de mlaștină. Cercetări ulterioare la fața locului: Ernő Andrassy în 1954, Mircea Rusu și Ernő Andrassy în 1959. Bronz târziu 3. Muzeul Oradea (nr. inv. 555, 1.042-1.054, 1.056-1.064, 1.067-1.103, 1.084, 2.091-2.092)²⁴. Lit.: Rusu 1963, p. 206, nr. 28; Rusu 1964, p. 244 sq.; Alexandrescu 1966, p. 176, nr. 87-88, pl. 13/11-12; v. Brunn 1968, p. 32, nota 7; p. 33, nota 5; p. 34, nota 3; p. 36, nota 7; p. 37, nota 3; p. 43, nota 4; p. 72, nota 5; p. 289 („Stufe 1”); Bader 1972, p. 85; pl. 19; Ordentlich 1974, p. 139; Vulpe 1975, p. 74, nr. 378-379, pl. 40/378-

²² Localizarea corectă a descoperirii a fost făcută de Tudor Soroceanu.

²³ Autorul nu exclude posibilitatea ca depozitul să fi fost descoperit la Balda.

²⁴ Potrivit informațiilor furnizate de Nicolae Chidioșan și Tudor Soroceanu (Chidioșan, Soroceanu 1995, p. 181 sq.).

379; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 94 sq., pl. 144/13-16; 145-146; Chidioșan 1977, p. 60, fig. 4/4; Bader 1978, p. 124 sq., nr. 39, pl. 73-74; Petrescu-Dîmbovița 1978, p. 120, nr. 139, pl. 100/C; 102/A; Bader 1991, p. 95, nr. 207-208, pl. 22/207-208; Kacsó 1993, p. 42, nr. 9, fig. 3/9; Chidioșan, Soroceanu 1995; Weber 1996, p. 233, nr. 540, pl. 50/540; Boroffka 1997, p. 572, nr. 10, fig. 2/4; Petrescu-Dîmbovița 1998, p. 47, nr. 281, pl. 31/281; p. 48, nr. 312, pl. 33/312; p. 59, nr. 425, pl. 43/425; p. 61, nr. 459, pl. 46/459; p. 77, nr. 770, pl. 63/770; p. 90, nr. 953, pl. 76/953; p. 96, nr. 1.035, pl. 82/1.035; p. 141, nr. 1.595, pl. 118/1.595; p. 174, nr. 2.068, pl. 152/2.068; Clausing 2004, p. 57, lista 1, nr. 200; Soroceanu 2008, p. 117, nr. 68, pl. 15/68; Bratu 2009, p. 269, nr. 367; Teržan 2010, p. 209, nr. 9; Soroceanu 2012a, p. 245.

Grui, com. Mușetești, jud. Gorj, Oltenia. Spadă cu limbă la mâner de tip Reutlingen găsită, în 1991, în albia pârâului *Valea Gruului*, în timpul săpării nisipului în vederea amenajării unui ștrand. Bronz târziu 2-3. Muzeul Târgu Jiu (nr. inv. 18.153). Lit.: Marinoiu *et alii* 1997; Calotoiu 2002, p. 42, nr. 8; Bratu 2009, p. 388, nr. 104; Lazăr S. 2011a, p. 276 sq., nr. 105, pl. 104/2.

Liborajdea, com. Sichevița, jud. Caraș-Severin (magh. Liborásdia), Banat. Fragment de lamă de spadă într-un depozit (alte piese: patru culturi, fragment de ac) găsit, în toamna anului 1983, pe terasa joasă, în imediata apropiere de *Dunăre*. De la locul de descoperire au fost adunate și fragmente ceramice de la mai multe vase decorate cu caneluri. Bronz târziu 4. Muzeul Gornea. Lit.: Gumă, Dragomir 1985; Bader 1991, p. 119, nr. 285, pl. 29/285; Gumă 1993, p. 254, nr. 36b; p. 291, nr. 87; Soroceanu 1995, p. 32, 67 sq.; Clausing 2004, p. 57, lista 1, nr. 204; Bratu 2009, p. 294, nr. 602.

Livada, orașul Livada, jud. Satu Mare (magh. Sárköz, germ. Wiesenheid), Transilvania. Spadă cu mânerul plin de tip Livada, ornamentată (**fig. 7/2**), găsită, în 1959, în albia pârâului *Egeru Mare*, la adâncimea de 1,80 m, în aval de podul de lemn din apropierea localității. Început Bronz mijlociu 2. Muzeul Satu Mare (nr. inv. 31.440). Lit.: Horedt 1962; Alexandrescu 1966, p. 123, 170, nr. 15, pl. 3/3; Mozsolics 1967, p. 52, 158, fig. 18; Hänsel 1968, p. 173, lista 2, nr. 2a; Dumitrescu 1974, p. 374, fig. 415; Bader 1978, p. 92 sq.; p. 125 sq., nr. 53, pl. 66/1; Bader 1991, p. 52, nr. 28, pl. A/28; 6/28; 7/28; Kacsó 1995c, p. 80, nr. 8; David 2002, p. 438, SD 31; p. 479, RO 30, pl. 92/1; Marta, Szócs 2007, p. 138, fig. 99; Soroceanu 2011b, catalog, p. 264, nr. 64.

Marvila, com. Corbasca, jud. Bacău, Moldova. Spadă cu cupă la mâner descoperită în aprilie 1970. După Viorel Căpitanu și Alexandru Vulpe, spada cu vârful în sus a apărut după o alunecare de teren, ea fiind inițial îngropată în panta unui deal, în punctul *Dealul Cantonului*. Tiberiu Bader afirmă că spada a ieșit la iveală în urma alunecării malului unui pârâu.

Muzeul Bacău (nr. inv. 6.800). Lit.: Chicideanu 1983, p. 11, fig. 1/1-2; Căpitanu, Vulpe 1985; Bader 1991, p. 148, nr. 349, pl. 44/349; Soroceanu 1995, p. 37, 77, Fundliste 1, nr. 17; Bratu 2009, p. 391, nr. 150; Soroceanu 2011b, catalog, p. 264, nr. 66.

Măneuți, com. Frătăuții Vechi, jud. Suceava, Moldova. Spadă cu limbă la mâner de tip Reutlingen (**fig. 7/3**) găsită, în vara anului 1995, în albia râului *Suceava*, la aproximativ 300 m amonte de locul unde pârâul *Poșen* se varsă în râu, în timp ce se scotea pietrișul. Piesa era depusă într-o „cutie” formată din blocuri de piatră. Bronz târziu 2-3. Muzeul Suceava (nr. inv. C/278). Lit.: Batariuc 2003²⁵; Soroceanu 2011b, catalog, p. 264, nr. 65; Niculică 2012, p. 238 sq.²⁶; Soroceanu 2012a, p. 241.

Oradea, municipiul Oradea, jud. Bihor (magh. Nagyvárad, germ. Grosswaradei), Transilvania. Spadă de tip Apa (**fig. 7/4**) în depozitul III (în asociere cu un pumnal cu placă la mâner), descoperit, înainte de 1900, pe malul stâng al râului *Crișul Repede*, pe teritoriul Cărmidăriei Sándor Knapp. Bronz mijlociu 1. Muzeul Oradea (nr. inv. 2.354-2.355). Lit.: Cséplő 1900, p. 78 sq.; Roska 1942, p. 198, nr. 88; Alexandrescu 1966, p. 170, nr. 14, pl. 4/1; Popescu, Rusu 1966, R2; Mozsolics 1967, p. 51, 130, pl. 66/1 („ehem. Komitat Bihar”); Hänsel 1968, p. 26, 173, lista 1, nr. 1a („Komitat Bihar, Ungaria”); Dumitrescu 1974, p. 374; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 41, pl. 5/1-2 („Oradea”); p. 49, pl. 19/1 („Bihor, județ”); Chidioșan 1981, p. 62 sq.; Bouzek 1985, p. 84, nota 24; Bader 1991, p. 39, nr. 27, pl. 6/27; 7/27; 73A; Kovács 1994, p. 54, nota 6, fig. 4/1; Soroceanu 1995, p. 32, 69; Kacsó 1995b, p. 84; Rotea 2001, fig. 16 (cat. 20); David 2002, p. 438, SD 28; p. 480, RO 34, pl. 91/1; Soroceanu 2012b, p. 56 sqq. (și cu alte date bibliografice).

Ostrovu Mare, com. Gogoșu, jud. Mehedinți, Oltenia. Spadă cu limbă la mâner de tip Reutlingen. Piesa a fost observată pe banda cu care se transporta balastrul de la o balastieră aflată pe malul *Dunării Mici*, în aval de ecluză, la locul de sortare (înainte de 1996). Se pare că, împreună cu spada, au mai apărut o seceră și un celt, soarta acestora rămânând neprecizată. Bronz târziu 2-3. Colecție particulară. Lit.: Crăciunescu 1996; Calotoiu 2002, p. 42 sq., nr. 9.

„Porțile de Fier”, jud. Mehedinți, Oltenia. Spadă cu limbă la mâner de tip Boiu (**fig. 7/5**) găsită în albia Dunării (înainte de 1904). Bronz mijlociu 2/Bronz târziu 1. Muzeul Viena (nr. inv. 38.773). Lit.: Nestor 1937,

²⁵ Autoarea afirmă, pe baza relatării descoperitorului, că spada a fost găsită în poziție ușor oblică, înfiptă mai mult de jumătate în albie.

²⁶ După părerea autorului, „cutia” de piatră în care s-a găsit spada a fost amenajată nu în albia, ci pe terasa inferioară a *Sucevei*, întregul ansamblu ieșind la iveală în urma deplasării laterale a râului.

p. 167; Popescu 1944, p. 127; Holste 1953, p. 44, lista de descoperiri 2 la harta 2, nr. 3; Foltiny 1961a, p. 136 sqq., pl. 7/1a-c; Foltiny 1961b, p. 94, lista A, nr. 3; Alexandrescu 1966, p. 170, nr. 11, pl. 2/4; Cowen 1966, p. 306, nr. 14; Hänsel 1968, p. 174 sq., lista 4, nr. 12; Schauer 1971, p. 96, 98, 102; Bader 1991, p. 60, nr. 35, pl. 9/35; Soroceanu 1995, p. 33.

Sighetu Marmației, jud. Maramureș (magh. Máramarosziget), Transilvania. **A.** Fragment de lamă de spadă (**fig. 7/6**) din depozitul I (într-un vas de lut încă șase celturi, topor cu aripioare, 16 seceri, lamă de pumnal, fragment parțial topit de la un topor cu disc și spin, 22 turte de bronz, din care una cu un fragment de celt topit parțial) descoperit, în 1941 sau 1943, în pădurea *Blidaru*, în apropiere de pârâul *Valea Blidarului*. Bronz târziu 3. Muzeul Sighetu Marmației (nr. inv. 4.728-4.753). Lit.: Rusu 1963, p. 208, nr. 55; Alexandrescu 1966, p. 187, nr. 270, pl. 15/13; Horedt 1966, p. 16; Nistor, *Manuscris*; Rusu 1966, p. 37, nr. 118; Nistor, Vulpe 1969, p. 183, fig. 3B, fig. 4A; Vulpe 1970, p. 95, nr. 562, pl. 40/562; Rusu 1972, p. 525 sq., nr. 64; Vulpe 1975, p. 76, nr. 451, pl. 42/451, pl. 61B; 62; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 106 sq., pl. 185/10-18; 186/1-10; Petrescu-Dîmbovița 1978, p. 127, nr. 172, pl. 134B; Mozsolics 1985, p. 34; Wanzek 1989, p. 28, 75, 80, 221, 231; Bader 1991, p. 76, pl. 11/63; Hansen 1994, p. 590, nr. 344; Kacsó 1995a, 10, pl. 8A; Kacsó 2000, 211, nr. 18, fig. 1, 7; Clausing 2004, 195, lista 14, nr. 136; Bratu 2009, nr. 1025; Kacsó 2009, p. 351, 357, fig. 15-20; Kacsó 2011, p. 496 sqq. (și cu alte referiri bibliografice). **B.** Spadă cu limbă la mâner, vezi mai sus.

Spermezeu, com. Spermezeu, jud. Bistrița-Năsăud (magh. Ispánmező), Transilvania. Spadă scurtă (**fig. 7/7**) apărută, în 1959 sau 1960, în punctul de hotar *Valea Ursului*, la adâncimea de cca. 0,40 m, în malul unui torent cu albia schimbătoare. Bronz mijlociu 2. Muzeul Bistrița. Lit.: Marinescu 1983, p. 61 sqq., pl. 1/2; Bader 1991, p. 10, nr. 4, pl. 1/4; Soroceanu 1995, p. 33, 74.

Stâna, com. Socond, jud. Satu Mare (magh. Felsőboldád), Transilvania. Spadă cu placă la mâner într-un depozit mai mare, din care mai sunt cunoscute sau păstrate în prezent următoarele piese: două topoare cu disc și spin și un fragment, trei vârfuri de lance, două celturi, două seceri cu limbă la mâner, două fragmente de seceri, o brațară, un fragment de apărător de braț, fragment de disc, patru turte de bronz. Depozitul a fost descoperit, în 1872, pe terasa pârâului *Bolda*, într-o mâncătură de apă. Piesele au ajuns în mai multe colecții particulare, apoi o parte a lor la muzeul din Budapesta (nr. inv. 135. 1913. 1-6; în prezent neidentificabile). Lit.: Torma 1880, p. 106, nr. 2; Hampel 1886, p. 44; Hampel 1892, p. 35; Mărcuș 1938, p. 132; Roska 1939, p. 10 sq.; Roska 1942, p. 88, nr. 38; Holste 1951, pl. 33, 27-30; Rusu 1963, p. 206, nr. 67; Alexandrescu 1966, p. 189, nr. 305; v. Brunn 1968, p. 290; Vulpe 1970, p. 85, nr. 430-432, pl. 31/430-432; 82/B;

Bader 1972, p. 87; Mozsolics 1973, p. 134, pl. 54/A; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 69, pl. 64/12-16, pl. 65/1; Petrescu-Dîmbovița 1978, p. 107, nr. 71, pl. 46/C; 47/A; Bader 1978, p. 129, nr. 84, pl. 81/6-19; Bader 1991, p. 16, nr. 7 (și cu alte referiri bibliografice); Petrescu-Dîmbovița 1998, p. 33, nr. 165, pl. 22/165; p. 74, nr. 724, pl. 60/724; Bratu 2009, p. 345, nr. 1.064; Bader 2010, p. 167 sqq.

Stoboru, com. Cuzăplac, jud. Sălaj (magh. Vásártelke), Transilvania. Spadă cu trei nervuri pe mânerul plin, două spade cu cupă la mâner (**fig. 8**) în depozitul de spade descoperit, în mai 1970, pe malul pârâului *Stobor*. Se pare că spadele se aflau cu vârfurile îndreptate în sus într-o groapă adâncă de 1,50-1,70 m, acoperită cu două plăci de gresie. Săpătură de control Mircea Rusu la 12 iunie 1970. Bronz târziu 4. Muzeul Cluj (nr. inv. 23.179-23.181). Lit.: Rusu *et alii* 1977, R64; Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 124, pl. 292/10-11, pl. 293/1; Lakó 1983, p. 88 sq., nr. 78; Chicideanu 1983, p. 11; Chicideanu 1988, p. 166; Bader 1991, p. 4, 130, nr. 321, pl. 34/321; p. 145, nr. 342, pl. 40/342; 41/342; p. 148, nr. 351, pl. 44/351, 45/351; Soroceanu 1995, p. 32, 74; Kacsó 2001, p. 39, fig. 25; Stockhammer 2004, p. 263, 265; Bejinariu 2008, p. 26; Bratu 2009, p. 346, nr. 1.068; Soroceanu 2011b, catalog, p. 264, nr. 67a-c; Soroceanu 2012a, p. 241.

Tălmaciu, com. Tălmaciu, jud. Sibiu (magh. Nagytalmács, germ. Talmesch), Transilvania. Spadă cu limbă la mâner de tip Reutlingen (**fig. 7/8**) descoperită, înainte de 2002, cu prilejul săpării unei gropi pentru pietriș în albia râului *Olt*. Bronz târziu 2-3. Muzeul Sibiu. Lit.: Georgescu 2004.

Valea Voievozilor, com. Răsvad, jud. Dâmbovița, Muntenia. Spadă cu limbă la mâner de tip Reutlingen (**fig. 7/9**) descoperită, în 1972, pe malul stâng al râului *Ialomița*. Bronz târziu 2-3. Muzeul Târgoviște (nr. inv. 422/6.780). Lit.: Oancea 1973a, p. 109; Oancea 1973b, p. 43 sqq., fig. 1/4; Vulpe 1978, p. 372; Bader 1991, p. 89, nr. 166, pl. 19/166; Soroceanu 1995, p. 33, 76; Clausing 2004, p. 58, lista 1, nr. 218; Bratu 2009, p. 401, nr. 271.

Zăvideni, com. Prundeni, jud. Vâlcea, Oltenia. Spadă cu limbă la mâner de tip Reutlingen. A ieșit la iveală pe malul drept al Oltului, în urma unor mari inundații. Bronz târziu 2-3. Muzeul Râmnicu Vâlcea (nr. inv. 363). Lit.: Iosifaru *et alii* 2008.

Zlatna, oraș Zlatna, jud. Alba (magh. Zalatna), Transilvania. Fragment din partea superioară a unei spade de tip Reutlingen în depozitul III (alte piese: șapte celturi, ambos, două vârfuri de lance, patru fragmente de seceră, opt fragmente de fibulă, fragment de ac, bucată de bronz) descoperit, în 1958, pe malul drept al râului *Ampoi*, în punctul *Făguleț*, la o adâncime de 0,60-0,90 m. Bronz târziu 3. Muzeul Alba Iulia (nr. inv. 5.921-5.938 = P 4.393-4.410). Lit.: Berciu, Popa 1965, p. 69 sqq., fig. 1-2; Berciu, Popa 1967, p. 73 sqq., fig. 1; 2/1-15; Rusu 1966, p. 38, nr. 154; Alexandrescu 1966, p. 175 sq., nr. 78, pl. 23/2; v. Brunn 1968, p. 36, 292;

Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 119, pl. 278; Petrescu-Dîmbovița 1978, p. 135 sq., nr. 188, pl. 211/A; Bader 1983, p. 23, nr. 10, pl. 2/10; p. 57, nr. 96-100, pl. 12/96; 13/97-100; Bader 1991, p. 98, nr. 242, pl. 24/242; Hansen 1994, p. 594, nr. 454; Moga, Ciugudean 1995, p. 211, nr. 215/6; Clausing 2004, p. 58, lista 1, nr. 219; p. 196, liste 14, nr. 151; Bratu 2009, p. 375, nr. 1.342.

Spadele enumerate reprezintă fie descoperiri izolate, fie aparțin unor depuneri formate din mai multe piese. Ele au fost găsite în ape curgătoare (râuri, pârâuri, izvoare) sau în ape stătătoare (lacuri, mlaștini), respectiv pe malurile acestora. Despre condițiile lor de descoperire deținem puține date. Informații ceva mai cuprinzătoare au fost comunicate doar în legătură cu descoperirile de la Costâna, Fânațe, Galoșpetreu, Măneuți și Stoboru²⁷. Aceste informații duc la concluzia că spadele au fost intenționat scufundate în ape sau au fost depuse pe maluri, foarte probabil ca ofrande. O astfel de semnificație poate fi atribuită majorității descoperirilor de spade ale epocii bronzului din mediul acvatic²⁸.

Numărul spadelor din epoca bronzului de pe teritoriul actual al României, salvate din ape sau de pe malurile acestora, în total 32 de piese întregi sau fragmentare, este procentual mic în comparație cu numărul total

---

²⁷ Vezi Lista de descoperiri, precum și Soroceanu 2012a, p. 239 sqq.

²⁸ În cercetarea europeană a epocii bronzului, în legătură cu semnificația spadelor găsite în mediu acvatic există o vastă literatură. Fără pretenția de exhaustivitate, citez aici, în ordine alfabetică, contribuțiile lui Juraj Bartík, Václav Furmánek (Bartík, Furmánek 2004, p. 268), Juraj Bartík, Sándor Trugly (Bartík, Trugly 2006, p. 53 sq.), Wojciech Blajer (Blajer 1995, p. 137 sq.), Jacques Briard (Briard 1996, p. 174 sqq.), Agnė Čivilytė (Čivilytė 2009, p. 14), Lorenzo Dal Ri, Umberto Tecchiati (Dal Ri, Tecchiati 2002, p. 474 sqq.), Monika-Cytha zu Erbach-Schönberg (zu Erbach-Schönberg 1985, p. 163 sqq.), Frank Falkenstein (Falkenstein 2005, p. 501 sq.), David R. Fontijn (Fontijn 2002, *passim*; Fontijn 2009, p. 164 sqq.), Andrej Gaspari (Gaspari 2004, p. 40 sqq.; Gaspari 2008, p. 273 sqq.), Dunja Glogović (Glogović 1996, p. 19; Glogović 1998, p. 569), José Gomez de Soto (Gomez de Soto 1996, p. 154 sqq.), Alix Hänsel (Hänsel A. 2007, p. 285 sqq.), Svend Hansen (Hansen 1994, p. 58; Hansen 1997, p. 29 sqq.; Hansen 2000, p. 51 sqq.), Cristoph Huth (Huth 2012, p. 90 sqq.), Wolfgang Kimmig (Kimmig 1964, p. 225 sqq.), Kristian Kristiansen (Kristiansen 2002, p. 329), Wolf Kubach (Kubach 1980, p. 255 sqq.; Kubach 1994, p. 67 sqq.), Jens May, Thomas Hauptmann (May, Hauptmann 2011, p. 148), Amália Mozsolics (Mozsolics 1975, p. 3), Vera Bianco Peroni (Peroni 1980, p. 332 sqq.), Marianne Pollak (Pollak 1986, p. 59 sq.), Erwin M. Ruprechtsberger (Ruprechtsberger 1991, p. 30 sqq.), Tudor Soroceanu (Soroceanu 1995, p. 35; Soroceanu 2011a, p. 94 sq.; Soroceanu 2011b, p. 249; Soroceanu 2012a, p. 241), Lothar Sperber (Sperber 2006, p. 208 sqq.), Ildikó Szathmári (Szathmári 2009, p. 156), Walter Torbrügge (Torbrügge 1960, p. 28 sqq.; Torbrügge 1971, p. 94 sqq.; Torbrügge 1996, p. 575), Vlasto Tovornik (Tovornik 1973, p. 42), Alexandra Țârlea (Țârlea 2008, p. 103 sqq.), Christine de Vreé (De Vreé 2010, p. 101 sqq.), Günter Wegner (Wegner 1995, p. 271 sqq.), Stefan Winghart (Winghart 1985, p. 55), Wolf Haio Zimmermann (Zimmermann 1970, p. 61 sqq.). În majoritatea lucrărilor menționate sunt tratate, firesc, separat sau împreună cu spadele, și alte categorii de *Gewässerfunde*.

al descoperirilor de spade documentate în teritoriul menționat²⁹. O posibilă explicație a acestei situații este slaba exploatare industrială a apelor pentru obținerea de nisip, pietriș etc., numărul mic al podurilor recent construite, ca și lipsa unei regularizări mai intensive a cursurilor de ape prin dragarea albiilor și redresarea malurilor³⁰. Este totuși de remarcat că spadele sunt bine reprezentate printre *Gewässerfunde* din România, o concentrare ceva mai mare a acestora aflându-se în bazinul Mijlociu și Inferior al Someșului și în zona Dunării.

În ceea ce privește numărul real al spadelor din epoca bronzului în România, nu se pot face decât estimări. Ipotetic, Jan-Heinrich Bunnefeld stabilește pentru Danemarca și Schleswig-Holstein un procent cuprins între 1 și 3%, maximum însă 10%, al spadelor cunoscute din totalul existent într-un interval de timp de aproximativ 400 de ani de pe parcursul epocii bronzului³¹. Un astfel de procent poate fi luat în considerație și pentru România.

Spadele aici prezentate se înscriu cronologic într-un interval de timp îndelungat, din Bronzul mijlociu până în Bronz târziu 4 (*Urnenfelderzeit* mijlociu), cele mai multe dintre ele datând din Bronz târziu 2 și 3 (*Urnenfelderzeit* timpuriu și vechi), care reprezintă etapa culminantă a producției metalurgice și a depunerilor de piese de metal în Europa de Sud-Est. Este de menționat și numărul relativ ridicat printre *Gewässerfunde* din România a spadelor de tip Reutlingen, șase sau șapte exemplare, ca și prezența lor mai ales în zonele de est și de sud ale României.

*

Printre descoperirile epocii bronzului din România în mediu acvatic, pumnalele sunt, de asemenea, bine reprezentate. Majoritatea acestor descoperiri au o semnificație asemănătoare celei a spadelor apărute într-un astfel de mediu³².

Lista pumnalelor din România găsite în mediu acvatic (selecție):

Apold, com. Apold, jud. Mureș (magh. Apold, germ. Trappold), Transilvania. Fragment de pumnal cu limbă la mâner (**fig. 9/1**) descoperit înainte de 1944, în albia pârâului *Apold*. Bronz târziu 2-3. Muzeul Târgu

²⁹ Tiberiu Bader (Bader 1991) menționează 465 de spade întregi și fragmentare din epoca bronzului de pe teritoriul României. Vezi și Harding 2007, tabel 9, unde se precizează, pe baza monografiei lui Bader, existența a 77 descoperiri izolate de spade (care includ și *Gewässerfunde*), reprezentând 16,4% din totalul spadelor. În prezent, prin piesele nou descoperite, numărul spadelor epocii bronzului din România este de aproximativ 480. Este evident numărul crescut în ultimul timp al spadelor apărute în mediu acvatic.

³⁰ Despre stadiul regularizării râurilor din România, vezi Hâncu 2008.

³¹ Bunnefeld 2013, p. 418.

³² Zimmermann 1970, p. 61 sq.

Mureș (a fost în colecția Liceului Evanghelic din Sighișoara). Lit.: Horedt 1949, p. 307, nr. 3, fig. 2; Rusu 1963, p. 248, nota 48; Florescu 1967, p. 86, nota 88, fig. 18; Andrițoiu, Vasilev 1993, p. 124, nota 30; p. 135, nr. 9; Lazăr 1995, p. 47; Popa 1999, p. 22; Popa 2000, p. 71, 82, lista 1.4, nr. 1, pl. 5/2 („Apold, jud. Sibiu”); Soroceanu 2012a, p. 242.

Arad, municipiul Arad, jud. Arad (magh. Arad), Banat. Pumnal cu limbă la mâner de tip Pecica, lipsește limba la mâner (**fig. 9/2**), descoperit, în 2001, în albia râului *Mureș*, pe teritoriul ștrandului „Neptun”. Bronz târziu 3. Lit.: Pădureanu 2002, p. 63, pl. 3.

Brăglez, com. Surduc, jud. Sălaj (magh. Tótszállás), Transilvania. Fragment din partea superioară a unui pumnal cu limbă la mâner într-un depozit (vezi mai sus).

Brezoaiele, com. Brezoaiele, jud. Dâmbovița, Muntenia. Pumnal cu placă la mâner găsit pe malul stâng al râului *Dâmbovița*. Bronz timpuriu. Muzeul Național de Istorie a României, București. Informație dată cu amabilitate de Valeriu Leahu³³.

Căpleni, com. Căpleni, jud. Satu Mare (magh. Kaplony), Transilvania. Pumnal cu limbă la mâner de tip Rozavlea (**fig. 9/3**) în depozitul II (alte piese: topor cu disc și spin, celt, fragment de celt, topor cu aripioare mediane, obiect fragmentar, poate pumnal, cu mânerul plin, vârf de lance, 11 fragmente de seceri, ac cu capul biconic, două fragmente de ac, zece fragmente de placă, șase fragmente de fibulă), găsit, în 1972, pe malul râului *Crasna*. Bronz târziu 2-3. Muzeul Carei și Muzeul Satu Mare. Lit.: Némethi 1978, p. 115 sq., fig. 11/6-7; fig. 12; Bader 1978, p. 122, nr. 19, pl. 79/6-11; Bader 1983, 17, nr. 7 A.B., pl. 1/7A; pl. 2/7B; p. 31 sq., nr. 14 A.B., pl. 3/14 A, pl. 3/14 B, Taf. 53; Kacsó 1993, p. 42, nr. 4, fig. 3/6; Hansen 1994, p. 579, nr. 63; Némethi 1999, p. 79, nr. 52, k³⁴; Bratu 2009, p. 248, nr. 184; Teržan 2010, p. 209, nr. 4.

Cârna, com. Goicea, jud. Dolj, Oltenia. Pumnal cu limbă la mâner (**fig. 9/4**) descoperit, înainte de 2003, pe malul lacului *Bistreț*. Bronz mijlociu. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București. Lit.: Șandor-Chicideanu 2003, p. 130, pl. 135/9; Băjenaru, Popescu 2012, p. 372, nr. 6, fig. 8/5.

Coslogeni, com. Dichiseni, jud. Călărași, Muntenia. Pumnal cu limbă la mâner (**fig. 9/5**) și fragment de pumnal cu limbă la mâner descoperite pe malul stâng al brațului *Borvea*, înainte de 1975. Bronz mijlociu. Muzeul Călărași. Lit.: Culică 1975, p. 521 sq., fig. 2/3; 3/1; Morintz 1978, p. 93, fig.

---

³³ Menționat de Schuster 1997, p. 140 și Mareș 2002, nota 404.

³⁴ Datele comunicate aici cu privire la condițiile de descoperire sunt diferite de cele cuprinse în informațiile inițiale. Se afirmă că depozitul a fost descoperit cu prilejul săpării unui șant de scurgere în punctul Ó *zsellér legelő*.

52/3; Popa 2000, p. 80, lista 1.2, nr. 4; Băjenaru, Popescu 2012, p. 372, nr. 8, fig. 7/6; Soroceanu 2012a, p. 244.

Cund, com. Bahnea, jud. Mureș, Transilvania (magh. Kund, germ. Reussdorf). Pumnal cu placa la mâner salvat, în 1846, din pârâul *Kaltbrunnbach*. Bronz timpuriu. Muzeul Sibiu (nr. inv. 4.683). Lit.: Teutsch 1880, p. 110; Horedt 1944, p. 98, 108, nota 25; Lazăr 1995, p. 55; Soroceanu 2012a, p. 242.

Foieni, com. Foieni, jud. Satu Mare (magh. Mezőfény), Transilvania. Pumnal cu limbă la mâner de tip Rozavlea (**fig. 9/6**) în depozitul (?) I (alte piese: pandantiv, două mărgelile de chihlimbar, fragmente dintr-un vas-vatră), descoperit, în 1974, pe malul pârâului *Fekete Patak*, în apropiere de moară. Bronz târziu 2. Muzeul Carei. Lit.: Némethi 1978, p. 103, fig. 4/5-8; 5/1; Bader 1978, p. 124, nr. 38, pl. 90/17-18; Kacsó 1993, p. 42, nr. 6, fig. 3/8; Soroceanu 1995, p. 32, 65; Némethi 1999, p. 61, nr. 40 b; Bratu 2009, p. 267, nr. 356; Teržan 2010, p. 209, nr. 6.

Galoșpetreu, com. Tarcea, jud. Bihor (magh. Gálospetri), Transilvania. Pumnal cu mânerul plin, din care se păstrează un mic fragment de la bază, lamă de pumnal, pumnal cu limbă la mâner de tip Rozavlea (**fig. 9/7-9**) într-un depozit (vezi mai sus). Muzeul Oradea (nr. inv. 1087, 1088, 1085). Lit.: Chidioșan, Soroceanu 1995, p. 171, fig. 2/2-3, 10.

Grădiștea, com. Grădiștea, jud. Călărași, Muntenia. Pumnal cu limbă la mâner descoperit, înainte de 1975, pe malul fostului lac *Călărași*. Bronz mijlociu. Muzeul Călărași. Lit.: Culică 1975, p. 521, fig. 2/1; Popa 2000, p. 80, lista 1.2, nr. 8; Băjenaru, Popescu 2012, p. 375 sq., nr. 17, fig. 7/2.

Mureni, com. Vânători, jud. Mureș (magh. Szederjes), Transilvania. Pumnal cu limbă la mâner de tip Pecica (**fig. 9/10**) salvat, înainte de 1877, probabil, dintr-un pârâu. Bronz târziu 2-3. Muzeul Sighișoara (nr. inv. 42/2518). Lit.: Gooss 1877, p. 468 sq., pl. 4/15; Roska 1942, p. 262, nr. 108; Boroffka, Boroffka 2010, p. 189 sqq.; Soroceanu 2012a, p. 242, nota 99.

Periam, com. Periam, jud. Arad (magh. Perjámos), Banat. Pumnal cu limbă la mâner de tip Rozavlea descoperit, în septembrie 2004, într-o groapă pentru pietriș săpată în albia râului *Mureș*. A fost observat de abia la Sânnicolau Mare, unde a fost transportat împreună cu pietrișul. Bronz târziu 2. Muzeul Cluj (inv. nr. P. 175.896). Informație oferită cu amabilitate de Mihai Rotea.

Oradea, municipiul Oradea, jud. Bihor (magh. Nagyvárád, germ. Grosswaradei), Transilvania. Pumnal cu placă la mâner (**fig. 9/11**) în depozitul III (vezi mai sus).

Roseți, com. Roseți, jud. Călărași, Muntenia. Pumnal cu limbă la mâner găsit, înainte de 1975, pe malul brațului *Borcea*. Bronz mijlociu. Muzeul Călărași. Lit.: Culică 1975, p. 521, fig. 2, 2; Morintz 1978, p. 93, fig.

52/2 („Coslogeni”); Popa 2000, p. 80, lista 1.2, nr. 4, („Coslogeni”); Băjenaru, Popescu 2012, p. 378, nr. 24, fig. 7/5; Soroceanu 2012a, p. 244.

Sighetu Marmației, jud. Maramureș (u. Máramarosziget), Transilvania. Partea superioară cu limba la mâner și o parte din lamă de la un pumnal de tip Peschiera (?) (**fig. 9/12**) în depozitul I (vezi mai sus).

În Muntenia și Oltenia sunt prezente pumnale în mediu acvatic deja în Bronzul timpuriu, lipsesc însă astfel de descoperiri din Bronzul târziu. Pumnalele apărute în ape sau pe malurile acestora din teritoriile amintite sunt, fără excepție, descoperiri izolate. Nu este exclus ca unele dintre ele să provină din așezări aflate în vecinătatea unor ape curgătoare sau lacuri.

Cu excepția exemplarului din Bronzul timpuriu de la Cund și a celui din Bronzul mijlociu de la Oradea, *Gewässerfunde* de pumnale din Transilvania datează din Bronzul târziu. Câteva dintre ele aparțin unor depuneri de mai multe piese.

The Bronze Age Sword from Sighetu Marmației. Contributions to the Knowledge of the Bronze Age Water Finds in Romania

(Abstract)

Round the year 2000, in the Iza riverbed, on the outskirts of Sighetu Marmației, Maramureș County, it was discovered a sword that is now kept at the Maramureșului Museum in Sighetu Marmației (inv. no. 19.147).

Description: Grip-tongue sword (L. 43.3 cm). Tang slightly widened, broken upon the second rivet hole, guard with rounded shoulders and four rivet holes with rivets, blade with a diamond cross section featuring two fine incisions beginning below the guard and running parallel with the edge halfway down the blade; highly deteriorated edges.

The sword belongs to a relatively widespread type of early grip-tongue swords going by various names: Aranyos type, Unip-Uriu type, Type A, Variant 2, Uriu/Aranyos type, Unip variant or Aranyos variant, Brza Palanka variant. The swords of this type are chronologically included in the Uriu and Suseni stages, Late Bronze Age II and III, respectively (early and late Urnfield period).

Apart from the piece from Sighetu Marmației, in Maramureș, territory clearly delimited geographically by the Upper Tisa region, another 20 swords dating from the Middle Bronze Age up to the Late Bronze Age IV (Middle Urnfield period) have been found. The sword dealt with here is the only one discovered in a river. However, from a water environment come also: the deposit from Nyžnij Bystryj containing a sword or dagger fragment, deposit I from Sighetu Marmației that contains, among others, sword or dagger fragments, the sword fragment from Călinești as well as the sword from Topčino. Their findspots lie on or close to a river bank, stream or up a spring.

Also from Maramureș come several other Bronze Age water finds: a disc-butted axe (*Nackenscheibenaxt*) and two spearheads found in River Iza and on its banks at Sighetu Marmației, Hoard IV Sighetu Marmației deposited close to the source of a stream as well as the bronze deposits from Ieud, Ieud, Săcel, Nyžnij Bystryj, Maramureș I and Borșa whose findspots lie nearby a spring or on the banks of a stream or river.

In Romania there are also other Bronze Age swords found in or near water. The

places of discovery range from rivers, streams and springs to lakes and swamps and their banks. About the circumstances of their discovery we possess little information. Somewhat more detailed information was communicated solely about the finds at Costâna, Fânațe, Galoșpetreu, Măneuți and Stoboru which enabled the conclusion that the swords were most likely sunk into water or laid down on banks as offerings. This significance can be attached to most Bronze Age swords discovered in a water environment.

The number of Bronze Age swords discovered in Romania in a water environment, 32 whole or fragmentary pieces all in all, is small compared to the overall number of sword findings documented so far. A possible explanation may be the weak industrial exploitation of floodplain for sand, gravel etc extraction, the small number of bridges built and the lack of a more intensive regulation of water courses by riverbed dredging and bank straightening works. We need to mention, however, that swords are well-represented among the water finds in Romania.

Chronologically, the swords presented here cover a long time span starting with the Middle Bronze Age up to the Late Bronze Age IV (middle Urnfield period) with most findings dating from the Late Bronze II and III (the early and old Urnfield period).

Among the Bronze Age water finds in Romania, daggers are also well-represented and their significance is similar to the one attached to the swords encountered in such environment.

In Muntenia and Oltenia, Early Bronze Age daggers have been found in water environment while Late Bronze Age ones are missing. The daggers found in or near water areas are, nevertheless, without exception, single finds. Some of them may have come from settlements located nearby. Except for the Early Bronze Age find from Cund and the Middle Bronze Age one at Oradea, the dagger water finds date from the Late Bronze Age. Some of them come from deposits with multiple items.

Explanation of Figures

- Fig. 1.** Sighetu Marmației. Findspot of the sword.
Fig. 2. Sighetu Marmației. Findspot of the sword (Photo: Carol Kacsó).
Fig. 3. The sword from Sighetu Marmației.
Fig. 4. Sighetu Marmației. Findspot of the spearheads (Photo: Carol Kacsó).
Fig. 5. Distribution of the sword and dagger water finds in Romania.
Fig. 6. Water finds of swords: 1. Alma Vii. 2. Baziaș. 3. Beltiug. 4. Călinești. 5. Cățcău. 6. Cheia. 7. Costâna. 8. Densuș. 9. Fânațe. 10. Galoșpetreu (after Bader 1991 - 1, 3, 6, 9; Mozsolics 1975 - 2; Chicideanu 1983 - 4; Soroceanu 1995 - 5; Niculică 2012 - 7; Gogâltan 1997 - 8; Chidioșan, Soroceanu 1995 - 10). Not to scale.
Fig. 7. Water finds of swords: 1. Galoșpetreu. 2. Livada. 3. Măneuți. 4. Oradea III. 5. "The Iron Gates". 6. Sighetu Marmației I. 7. Spermezeu. 8. Tâlmaciu. 9. Valea Voievozilor (after Chidioșan, Soroceanu 1995 - 1; Bader 1991 - 2, 5, 9; Batariuc 2003 - 3; Popescu, Rusu 1966 - 4; Nistor, Vulpe 1969 - 6; Marinescu 1983 - 7; Georgescu 2004 - 8). Not to scale.
Fig. 8. The deposit from Stoboru (after Rusu *et alii* 1977). Not to scale.
Fig. 9. Water finds of daggers. 1. Apold. 2. Arad. 3. Căpleni. 4. Cârna. 5. Coslogeni. 6. Foieni. 7-9. Galoșpetreu. 10. Mureni. 11. Oradea III. 12. Sighetu Marmației I (after Horedt 1949 - 1; Pădureanu 2002 - 2; Kacsó 1993 - 3, 6; Șandor-Chicideanu 2003 - 4; Morintz 1978 - 5; Chidioșan, Soroceanu 1995 - 7-9; Boroffka, Boroffka 2010 - 10; Popescu, Rusu 1966 - 11; Nistor, Vulpe 1969 - 12). Not to scale.

Das Bronzeschwert von Sighetu Marmației. Beiträge zur Kenntnis der bronzezeitlichen Gewässerfunde in Rumänien

(Zusammenfassung)

Um Jahre 2000 wurde im Bett des Flusses Iza, am Rande der Stadt Sighetu Marmației, Bez. Maramureș, ein Schwert entdeckt, das z.Z. im Muzeul Maramureșului von Sighetu Marmației (Nr. Inv. 19.147) aufbewahrt wird.

Beschreibung des Fundes: Griffzungenschwert (L. 43,3 cm). Leicht ausgebuchte Griffzunge beim zweiten Nietloch abgebrochen; Heft mit vier Nietlöchern, in welchen die Niete erhalten geblieben sind; Klinge mit ruatenförmigem Querschnitt und je eine feine, scheidenparallele Rille, die vom unteren Teil des Heftes bis in der Nähe der Mitte der Klingenhöhe verlaufen; stark beschädigte Schneiden.

Das Schwert gehört zu einem verhältnismäßig weit verbreiteten Typ der frühen Griffzungenschwerter, der von den verschiedenen Autoren unterschiedlich genannt wurde: Typ Aranyos, Typ Unip-Uriu, Typ A, Variante 2, Typ Uriu/Aranyos, Variante Unip oder Typ Aranyos, Variante Brza Palanka. Die Schwerter dieses Typs reihen sich chronologisch in die Stufen Uriu und Suseni bzw. in die Phasen Spätbronzezeit 2 und 3 (frühe und ältere Urnenfelderzeit) ein.

Außer dem Stück von Sighetu Marmației kamen in der Maramuresch, ein geografisch klar begrenztes Territorium im Obertheissgebiet, noch 20 bronzezeitliche Schwerter zum Vorschein, die sich chronologisch von der mittleren Bronzezeit bis zur Phase Spätbronzezeit 4 (mittlere Urnenfelderzeit) erweitern. Das hier behandelte Schwert ist das Einzige, das aus einem Fluss geborgen wurde. Ebenfalls aus feuchtem Milieu stammen das Depot von Sighetu Marmației I, das u.a. ein Schwert- und ein Dolchfragment enthält, das Schwertfragment von Călinești sowie das Schwert von Topčino, die in der Nähe oder am Ufer eines Baches bzw. oberhalb von einer Quelle vorkamen.

Aus der Maramuresch stammen auch andere bronzezeitliche Gewässerfunde, nämlich eine Nackenscheibenaxt und zwei Lanzenspitzen, die ebenso in Iza bei Sighetu Marmației bzw. am Ufer dieses Flusses entdeckt wurden, das Depot von Sighetu Marmației IV, das in der Nähe der Stelle, wo ein Bach entspringt, niedergelegt wurde, und die Depots von Ieud, Săcel, Nyžnij Bystryj, Maramuresch I und Borșa, deren Fundstellen sich in der Nähe einer Quelle oder am Ufer eines Baches bzw. eines Flusses befinden.

In Rumänien sind noch weitere Schwerter bekannt, die aus oder an den Gewässern vorkamen. Sie wurden in fließenden- (Flüssen, Bächen, Quellen) oder in stehenden Gewässern (Seen) bzw. an deren Ufern entdeckt. Über ihre Fundumstände besitzen wir nur spärliche Daten, die darauf hinweisen, dass sie absichtlich, sehr wahrscheinlich als Weihegabe ins Wasser oder in dessen Nähe versenkt bzw. niedergelegt wurden. Es kann eine solche Deutung für die Mehrzahl der bronzezeitlichen Schwerterfunde aus dem feuchten Milieu angenommen werden.

Die Anzahl der aus oder an Gewässern geborgenen bronzezeitlichen Schwerter auf dem heutigen Territorium Rumäniens - 32 vollständige oder fragmentarische Stücke - ist gegenüber der Gesamtanzahl der in diesem Gebiet entdeckten Schwerter gering. Eine mögliche Erklärung dafür ist die relativ schwach ausgeprägte industrielle Nutzung der Flußauen durch Kiesförderung etc., die kleine Anzahl der neu gebauten Brücken sowie das Fehlen einer intensiven Regulierung der Flüsse, die u. a. Baggerung im Flussbett und Uferbegradigung zu Folge hat. Es ist trotzdem zu bemerken, dass die Schwerter auch in Rumänien unter den Gewässerfunden gut vertreten sind.

Chronologisch reihen die hier vorgestellten Schwerter in eine längere Zeitspanne

ein, von der mittleren Bronzezeit bis zur Spätbronzezeit 4 (mittleren Urnenfelderzeit), mit einem Schwerpunkt in der Spätbronzezeit 2-3 (frühen und älteren Urnenfelderzeit).

Unter den bronzzeitlichen Gewässerfunden in Rumänien sind die Dolche ebenfalls gut vertreten, deren Mehrzahl wahrscheinlich ähnlich wie die Schwerter zu deuten ist.

In Muntenien und Oltenien kommen die Dolche als Gewässerfunde schon in der frühen Bronzezeit vor, fehlen aber in der Spätbronzezeit. In diesen Territorien entdeckten Dolche aus oder an Gewässern sind Einzelfunde.

In Siebenbürgen datieren Gewässerfunde von Dolchen in die Spätbronzezeit mit Ausnahme des frühbronzezeitlichen Stückes von Cund und des mittelbronzezeitlichen Exemplars von Oradea. Manche von ihnen gehören zu Mehrstückdeponierungen.

Abbildungsverzeichnis

Abb. 1. Sighetu Marmației. Fundstelle des Schwertes.

Abb. 2. Sighetu Marmației. Fundstelle des Schwertes (Foto: Carol Kacsó).

Abb. 3. Das Schwert von Sighetu Marmației.

Abb. 4. Sighetu Marmației. Fundstelle der Lanzenspitzen (Foto: Carol Kacsó).

Abb. 5. Verbreitung der Gewässerfunde von Schwertern und Dolchen in Rumänien.

Abb. 6. Gewässerfunde von Schwertern. 1. Alma Vii. 2. Baziș. 3. Beltiug. 4. Călinești. 5. Câțcău. 6. Cheia. 7. Costâna. 8. Densuș. 9. Fânațe. 10. Galoșpetreu (nach Bader 1991 - 1, 3, 6, 9; Mozsolics 1975 - 2; Chicideanu 1983 - 4; Soroceanu 1995 - 5; Niculică 2012 - 7; Gogâltan 1997 - 8; Chidioșan, Soroceanu 1995 - 10). Ohne Maßstab.

Abb. 7. Gewässerfunde von Schwertern. 1. Galoșpetreu. 2. Livada. 3. Măneuți. 4. Oradea III. 5. „Porțile de Fier“. 6. Sighetu Marmației I. 7. Spermezeu. 8. Tâlmaci. 9. Valea Voievozilor (nach Chidioșan, Soroceanu 1995 - 1; Bader 1991 - 2, 5, 9; Batariuc 2003 - 3; Popescu, Rusu 1966 - 4; Nistor, Vulpe 1969 - 6; Marinescu 1983 - 7; Georgescu 2004 - 8). Ohne Maßstab.

Abb. 8. Das Depot von Stoboru (nach Rusu *et alii* 1977). Ohne Maßstab.

Abb. 9. Gewässerfunde von Dolchen. 1. Apold. 2. Arad. 3. Căpleni. 4. Cârna. 5. Coslogeni. 6. Foieni. 7-9. Galoșpetreu. 10. Mureni. 11. Oradea III. 12. Sighetu Marmației I (nach Horedt 1949 - 1; Pădureanu 2002 - 2; Kacsó 1993 - 3, 6; Șandor-Chicideanu 2003 - 4; Morintz 1978 - 5; Chidioșan, Soroceanu 1995 - 7-9; Boroffka, Boroffka 2010 - 10; Popescu, Rusu 1966 - 11; Nistor, Vulpe 1969 - 12). Ohne Maßstab.

Abrevieri bibliografice

Alexandrescu 1966	- Alexandrina D. Alexandrescu, <i>Die Bronzeschwerter aus Rumänien</i> , în <i>Dacia</i> , n.s., X, 1966, p. 117-189.
Andrișoiu, Vasiliev 1993	- Ioan Andrișoiu, Valentin Vasiliev, <i>Citena observații cu privire la cultura Noua în Transilvania</i> , în <i>Apulum</i> , XXVII-XXX, 1993, p. 121-146.
Bader 1972	- Tiberiu Bader, <i>Apărătorul de braț în bazinul carpato-danubian</i> , în <i>StComSM</i> , 2, 1972, p. 85-100.
Bader 1978	- Tiberiu Bader, <i>Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică</i> , București, 1978.

Carol Kacsó

- Bader 1983 - Tiberiu Bader, *Die Fibeln in Rumänien*, PBF, XIV/6, München, 1983.
- Bader 1986 - Tiberiu Bader, *Neue Beiträge zu den mykenischen Schwertern vom Typ A aus Rumänien*, în *ZfA*, 20, 1986, p. 1-15.
- Bader 1990 - Tiberiu Bader, *Bemerkungen über die ägäischen Einflüsse auf die alt- und mittelbronzezeitliche Entwicklung im Donau-Karpatenraum*, în *Orientalisch-ägäische Einflüsse in der europäischen Bronzezeit*, Monographien RGZM, 15, 1990, p. 181-208.
- Bader 1991 - Tiberiu Bader, *Die Schwerter in Rumänien*, PBF, IV/8, Stuttgart, 1991.
- Bader 2010 - Tiberius Bader, *Wiederherstellung des Inhaltes einer alten Entdeckung - Der Hortfund von Stâna/Felsöboldád Bez. Satu Mare und sein Mentor/Fürsprecher Antal Gyurits*, în *Bolohan et alii* 2010, p. 165-188.
- Bartík, Furmánek 2004 - Juraj Bartík, Václav Furmánek, *Schwert des Typs Apa aus der Ostslowakei*, în *Bátora et alii* 2004, p. 255-272.
- Bartík, Trugly 2006 - Juraj Bartík, Sándor Trugly, *Dva bronzové meče z riečnych tokov*, în *Zborník SNM*, 16, 2006, p. 45-54.
- Batariuc 2003 - Paraschiva-Victoria Batariuc, *L'épée de bronze découverte à Mănești (com. De Frătăuții Vechi, dép de Suceava)*, în *SAA*, IX, *In honorem magistri Dan Gh. Teodor*, 2003, p. 167-172.
- Bátora et alii 2004 - Jozef Bátora, Václav Furmánek, Ladislav Veličák (ed.), *Einflüsse und Kontakte alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag*, Nitra, 2004.
- Băjenaru, Popescu 2012 - Radu Băjenaru, Anca-Diana Popescu, *Pumnalele de metal cu limbă la mâner din bronzul timpuriu și mijlociu din spațiul carpato-dunărean/Poignards métalliques à languette au manche datant du Bronze ancien et moyen dans l'espace carpato-danubien*, în Valeriu Sîrbu, Sebastian Matei (ed.), *Un monument din Carpații Orientali cu reprezentări din preistorie și Evul mediu - Nucșu-„Fundu Peșterii”, județul Buzău/Un monument des Carpathes Orientales avec des représentations de la préhistoire et du moyen âge - Nucșu-„Fundu Peșterii”, département de Buzău*, Biblioteca Musaios, IV, Brăila, Buzău, 2012, p. 363-433.
- Bejinariu 2007 - Ioan Bejinariu, *Depozitul de bronzuri de la Brâgălez*, Cluj-Napoca, 2007.
- Bejinariu 2008 - Ioan Bejinariu, *Bronzuri preistorice din Sălaj (colecțiile Szikszói, Wesselényi-Teleki, Aszodi și descoperiri izolate aflate în colecția Muzeului din Zalău)*, Cluj-Napoca, 2008.
- Berciu, Popa 1965 - Ion Berciu, Alexandru Popa, *Deux dépôts d'objets en bronze de la Transylvanie Central*, în *AAC*, VII, 1965, p. 69-81.
- Berciu, Popa 1967 - Ion Berciu, Alexandru Popa, *Depozitele de bronzuri de la Zlatna și Aurel Vlaicu*, în *Apulum*, VI, 1967, p. 73-84.
- Blajer 1995 - Wojciech Blajer, *Einige Bemerkungen zur Problematik der bronzezeitlichen Schwertfunde im Oder-Weichsel-Raum*, în *APA*, 26/27 (1994), 1995, p. 132-139.
- Bolohan et alii 2010 - Neculai Bolohan, Florica Mățău, Felix Adrian Tencariu (ed.), *Signa Praehistorica. Studia in honorem magistri Attila László septuagesimo anno*, Iași, 2010.

- Boroffka 1987 - Nikolaus Boroffka, *Folosirea fierului în România de la începuturi până în secolul al VIII-lea î.e.n.*, în *Apulum*, XXIV, 1987, p. 55-77.
- Boroffka 1991 - Nikolaus Boroffka, *Die Verwendung von Eisen in Rumänien von den Anfängen bis in das 8. Jahrhundert v.Chr.*, Berlin, 1991.
- Boroffka 1997 - Nikolaus G. O. Boroffka, *Rasiermesser der Bronze- und Hallstattzeit aus Rumänien*, în Cornelia Becker, Marie-Luise Dunkelmann, Carola Metzner-Nebelsick, Heidi Peter-Röcher, Manfred Roeder, Biba Teržan (ed.), *Χρόνος. Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord- und Südosteuropa. Festschrift für Bernhard Hänsel*, InternArch Studia honoraria, Espelkamp, 1997, p. 563-576.
- Boroffka, Boroffka 2010 - Nikolaus Boroffka, Rodica Boroffka, *Ein alter bronzener Dolch aus Siebenbürgen*, în Bolohan et alii 2010, p. 189-202.
- Bouzek 1966 - Jan Bouzek, *The Aegean and Central Europe: An Introduction to the Study of Cultural Interrelations, 1600-1300 B.C.*, în *PamArch*, 57, 1966, p. 242-276.
- Bouzek 1985 - Jan Bouzek, *The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural Interrelations in the Second millennium B.C.*, Praha, 1985.
- Bouzek 2004 - Jan Bouzek, *Die Rapiere des Karpatenbeckens und die Gussform von Spišský Štvrtok*, în Batora et alii 2004, p. 279-284.
- Bratu 2009 - Olimpia Bratu, *Depuneri de bronzuri între Dunărea mijlocie și Nistru în secolele XIII-VII a.Chr.*, București, 2009.
- Briard 1996 - Jacques Briard, *Symboles religieux, lieux de culte et dépôts votifs de l'Age du Bronze en Armorique*, în *Archäologische Forschungen zum Kultgeschehen in der jüngeren Bronzezeit und frühen Eisenzeit Alteuropas. Ergebnisse eines Kolloquiums in Regensburg 4.-7. Oktober 1993*, Regensburger Beiträge zur Prähistorischen Archäologie 2, Regensburg, 1996, p. 169-181.
- v. Brunn 1968 - Wilhelm Albert v. Brunn, *Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit*, I-II, RGF 29, Berlin, 1968.
- Bunnefeld 2013 - Jan-Heinrich Bunnefeld, *Häuptlinge oder freie Bauern? Versuch einer quantitativen Auswertung bronzezeitlicher Schwerter der Perioden II und III in Dänemark und Schleswig-Holstein*, în Immo Heske, Hans-Jörg Nüsse, Jens Schneeweiss (ed.), „Landschaft, Besiedlung und Siedlung”. *Archäologische Studien im nordeuropäischen Kontext. Festschrift für Karl-Heinz Willroth zu seinem 65. Geburtstag*, Neumünster/Hamburg, 2013, p. 417-426.
- Calotoiu 2002 - Gheorghe Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei, Târgu Jiu*, 2002.
- Căpitanu, Vulpe 1985 - Viorel Căpitanu, Alexandru Vulpe, *Sabia de la Marvila*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), 1985, p. 497-501.
- Chicideanu 1983 - Ion Chicideanu, *Zur Typologie und Verbreitung der Schalenknaufschwerter, in Dacia*, n.s., 27, 1983, p. 11-17.
- Chicideanu 1988 - Ion Chicideanu, *Đin nou despre spadele cu mâner în formă de cupă*, în *SCIVA*, 39, 1988, p. 159-167.
- Chidioșan 1977 - Nicolae Chidioșan, *Depozitul de bronzuri de la Mișca*, în *SCIVA*, 28, 1977, 1, p. 55-70.
- Chidioșan 1981 - Nicolae Chidioșan, *Contribuții privind epoca bronzului pe teritoriul municipiului Oradea*, în *Crisia*, XI, 1981, p. 59-67.

Carol Kacsó

- Chidioșan, Soroceanu 1995 - Nicolae Chidioșan, Tudor Soroceanu, *Der Bronzefund von Galošpetreu, Kr. Bihor*, în Soroceanu (ed.) 1995, p. 169-186.
- Čivilytė 2009 - Agnė Čivilytė, *Wahl der Waffen. Studien zur Deutung der bronzezeitlichen Waffendeponierungen im nördlichen Mitteleuropa*, I, UPA, 167, Bonn, 2009.
- Clausing 2004 - Christof Clausing, *Ein urnenfelderzeitlicher Hortfund von Slavovski Brod, Kroatien*, în JRGZM, 50, 2003 (2004), p. 47-205.
- Cowen 1961 - John David Cowen, *The Flange-bilted Cutting Sword of Bronze: Was it First Developed in Central Europe or in the Aegean Area?*, în Gerhard Bersu (ed.), *Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte, UISPP Hamburg 1958*, Berlin, 1961, p. 207-214.
- Cowen 1966 - John David Cowen, *The Origins of the Flange-bilted Sword of Bronze in Continental Europe*, în PPS, 32, 1966, p. 262-312.
- Crăciunescu 1996 - Gabriel Crăciunescu, *O sabie de bronz de la Ostrovul Mare*, în *Drobeta*, VII, 1996, p. 55-58.
- Cséplő 1900 - Péter Cséplő, *Bronzkori leletről Nagyváradon*, în *AE*, 20, 1900, p. 78-79.
- Culică 1975 - Vasile Culică, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în județul Ialomița*, în *SCIVA*, 26, 1975, 4, p. 521-527.
- Dal Ri, Tecchiati 2002 - Lorenzo Dal Ri, Umberto Tecchiati, *I Gewässerfunde nella preistoria e protoistoria dell'area alpina centromeridionale*, în Wolfgang Söldner (red.), *Kult der Vorzeit in den Alpen. Opfergabe, Opferplätze, Opferbrauchtum*, Bozen, 2002, p. 457-491.
- David 2002 - Wolfgang David, *Studien zu Ornamentik und Datierung der bronzezeitlichen Depotfundgruppe Hajdúsámson-Apa-Igbiel-Zajta*, BMA, XVIII/1, Alba Iulia, 2002.
- Dietrich 2010 - Laura Dietrich, *Eliten der frühen und mittleren Bronzezeit im südöstlichen Karpatenbecken*, în *PZ*, 85, 2010, p. 191-206.
- Dumitrescu 1974 - Vladimir Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974.
- zu Erbach-Schönberg 1985 - Monika-Cytha zu Erbach-Schönberg, *Bemerkungen zu urnenfelderzeitlichen Deponierungen in Oberösterreich*, în *AK*, 15, 1985, p. 163-178.
- Falkenstein 2005 - Frank Falkenstein, *Zu den Gewässerfunden der älteren Urnenfelderzeit in Süddeutschland*, în Barbara Horejs, Reinhard Jung, Elke Kaiser, Biba Teržan (ed.), *Interpretationsraum Bronzezeit. Bernhard Hänsel von seinen Schülern gewidmet*, UPA, 121, Bonn, 2005, p. 491-504.
- Florescu 1967 - Adrian C. Florescu, *Sur le problèmes du bronze tardif Carpatho-Danubien et Nord-Ouest-Pontique*, în *Dacia*, n.s., XI, 1967, p. 143-216.
- Foltiny 1961a - Stephen Foltiny, *Eine Bronzeschwertklinge aus der Donau beim Eisernen Tor (Porțile de Fier)*, în *MAGW*, XCI, 1961, p. 136-140.
- Foltiny 1961b - Stephen Foltiny, *Ein neuer Beitrag zur Frage der Handelsbeziehungen zwischen Siebenbürgen, dem Ostalpengebiet und Nordostitalien während der mittleren Bronzezeit*, în *Arch.Austr.*, 29, 1961, p. 76-95.

- Fontijn 2002 - David F. Fontijn, *Sacrificial Landscapes. Cultural biographies of persons, objects and 'natural' places in the Bronze Age of the Southern Netherlands, C. 2300-600 BC*, Leiden, 2002.
- Fontijn 2009 - David Fontijn, *Mittelbronzezeitliche Kriegergräber und Waffendeponierungen in Nordbelgien und den Niederlanden*, în *BUFM*, 53, 2009, p. 161-169.
- Gaspari 2004 - Andrej Gaspari, *Bronzezeitliche Funde aus der Ljubljana. Opfer, Überreste von Bestattungen oder zufällige Verluste?*, în *AK*, 34, 2004, p. 37-50.
- Gaspari 2008 - Andrej Gaspari, *Bronze sword of the Arco type from the Sava River near Gornje Pijavško (Posavje, Slovenia)*, în *Proceedings of the 13th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists*, Zagreb, 2008, p. 267-280.
- Georgescu 2004 - Adrian Georgescu, *Quelques considérations relatives à une épée de bronze découverte à Tâlmăciu*, în Cristian C. Roman, Dragoş Diaconescu, Nicolae Cerişer (ed.), *Studii de istorie veche și arheologie. Omagiu profesorului Sabin Adrian Luca*, BAHC, 4, Hunedoara, 2004, p. 125-131.
- Glogović 1996 - Dunja Glogović, *Mačevi sjezičastim rukohvatom iz Dalmacije u svjetlu nalaza iz rijeke Cetine*, în *Vjesnik*, 28-29, 1996, p. 9-22.
- Glogović 1998 - Dunja Glogović, *Bronze Age Swords: Aquatic Finds from Croatia and the Neighbouring Regions*, în Bernhard Hänsel (ed.), *Mensch und Umwelt in der Bronzezeit Europas. Man and Environment in European Bronze Age*, Kiel, 1998, p. 567-570.
- Gogâltan 1997 - Florin Gogâltan, *O rapieră de tip micenian de la Densuș, jud. Huendoara*, în *Apulum*, XXXIV, 1997, p. 55-65.
- Gomez de Soto 1996 - José Gomez de Soto, *Lieux de cultes et pratiques religieuses à la fin de l'Age du Bronze et au début de l'Age du Fer en France du Centre-Ouest et Aquitaine*, în *Archäologische Forschungen zum Kultgeschehen in der jüngeren Bronzezeit und frühen Eisenzeit Alteuropas. Ergebnisse eines Kolloquiums in Regensburg 4.-7. Oktober 1993*, Regensburger Beiträge zur Prähistorischen Archäologie 2, Regensburg, 1996, p. 151-167.
- Gooss 1877 - Karl Gooss, *Skizzen zur vorrömischen Culturgeschichte der mittlern Donaugegenden*, în *AVSL*, 13, Heft 3, 1877, p. 405-537.
- Gumă 1993 - Marian Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, BTh, IV, București, 1993.
- Gumă, Dragomir 1985 - Marian Gumă, Ion Dragomir, *Un depozit de bronzuri din prima epocă a fierului descoperit la Liborajdea (com. Sichevița, jud. Caraș-Severin)*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 107-122.
- Hampel 1880 - János Hampel, *Magyarboni régészeti leletek repertoriuma. Második közzemély*, în *ArchKözl*, 13, 1880, p. 33-75.
- Hampel 1886 - János Hampel, *Trouvailles de l'âge de bronze en Hongrie*, Budapest, 1886.
- Hampel 1891 - János Hampel, *A Nemzeti Múzeum Régiségosztály 1891. I-III n. Évi gyarapodása*, în *AE*, 11, 1891, p. 448-451.
- Hampel 1892 - János Hampel, *A bronzkor emlékei Magyarbonban*, II, Budapest, 1892.
- Hänsel 1968 - Bernhard Hänsel, *Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit im Karpatenbecken*, BAM, 7-8, Bonn, 1968.

Carol Kacsó

- Hänsel A. 2007 - Alix Hänsel, *Zeichen der Macht - zu einem bronzezeitlichen Schwert aus der Rhône bei Lyon*, în *APA*, 39, 2007, p. 285-295.
- Hansen 1994 - Svend Hansen, *Studien zu den Metalldeponierungen während der älteren Urnenfelderzeit zwischen Rhônetal und Karpatenbecken*, UPA, 21, Bonn, 1994.
- Hansen 1997 - Svend Hansen, *Sacrificia ad flumina - Gewässerfunde im bronzezeitlichen Europa*, în Alix Hänsel, Bernhard Hänsel (concepție, alcătuire), *Gaben an die Götter. Schätze der Bronzezeit Europas. Ausstellung der Freien Universität Berlin in Verbindung mit dem Museum für Vor- und Frühgeschichte, Staatliche Museen zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz*, Bestandskataloge, 4, 1997, p. 29-34.
- Hansen 2000 - Svend Hansen, *Gewässerfunde im bronzezeitlichen Europa. Ein Panorama*, în *Das Altertum*, 46, 2000, p. 31-62.
- Harding 1995 - Anthony Harding, *Die Schwerter im ehemaligen Jugoslawien*, PBF, IV/14, Stuttgart, 1995.
- Harding 2007 - Anthony Harding, *Warriors and Weapons in Bronze Age Europe*, Archaeolingua Series Minor, 25, Budapest, 2007.
- Hâncu 2008 - Corneliu Dan Hâncu, *Regularizări de râuri și combaterea inundațiilor*, Constanța, 2008.
- Hochstetter 1981 - Alix Hochstetter, *Eine Nadel der Noua-Kultur aus Nordgriechenland. Ein Beitrag zur absoluten Chronologie der späten Bronzezeit im Karpatenbecken*, în *Germania*, 59, 1981, p. 239-259.
- Holste 1951 - Friedrich Holste, *Hortfunde Südosteuropas*, Marburg/Lahn, 1951.
- Holste 1953 - Friedrich Holste, *Die bronzezeitlichen Vollgriffschwerter Bayerns*, München, 1953.
- Horedt 1944 - Kurt Horedt, *Die vorgeschichtliche und römische Abteilung des Baron Brukenthalischen Museums*, în *Mitteilungen*, 9-10, 1944, p. 94-113.
- Horedt 1949 - Kurt Horedt, *Elemente răsăritene în câteva descoperiri preistorice din Transilvania*, în *AISC*, V, 1944-1948 (1949), p. 304-309.
- Horedt 1960 - Kurt Horedt, *Siebenbürgen und Mykenä*, în *Nouvelles Études d'Histoire. Publiées à l'Occasion du XIe Congrès des Sciences Historiques*, Stockholm, 1960, p. 31-44.
- Horedt 1961 - Kurt Horedt, *Săbiile de tip micenian din Transilvania*, în *Apulum*, IV, 1961, p. 9-18.
- Horedt 1962 - Kurt Horedt, *Spada de bronz de la Livada (r. Oaş, reg. Maramureș)*, în *SCIV*, 13, 1962, p. 105-109.
- Horedt 1966 - Kurt Horedt, *Așezarea fortificată din perioada târzie a bronzului de la Sighetul Marmăției*, Baia Mare, 1966.
- Huth 2012 - Cristoph Huth, *Waffenweibungen in der Bronzezeit Mitteleuropas, in Waffen für die Götter. Krieger Trophäen Heiligtümer*, Tirol, 2012, p. 90-99.
- Iosifaru et alii 2008 - Mariana Iosifaru, Ion Tușuleasa, Claudiu A. Tulugea, *Câteva considerații asupra celor două spade de bronz aflate în colecția Muzeului Județean Vâlcea*, în *Brukenthal*, III.1, 2008, p. 75-80.
- Kacsó 1977a - Carol Kacsó, *Contribuții la cunoașterea metalurgiei cuprului și bronzului în nord-vestul României*, în *Apulum*, XV, 1977, p. 131-154.

- Kacsó 1977b - Carol Kacsó, *Descoperiri inedite de bronzuri din județul Maramureș*, în *Marmatia*, 3, 1977, p. 27-36.
- Kacsó 1993 - Carol Kacsó, *Der Bronzedolch von Asuaju de Jos*, în *CommArchHung*, 1993, p. 39-45.
- Kacsó 1995a - Carol Kacsó, *Al patrunea depozit de bronzuri de la Sighetu Marmăției*, în *RB*, IX, 1995, p. 5-48.
- Kacsó 1995b - Carol Kacsó, *Der Hortfund von Arpășel, Kr. Bihar*, în Soroceanu (ed.) 1995, p. 81-130.
- Kacsó 1995c - Carol Kacsó, *Spada de la Livada*, în Cornelia Stoica, Mihai Rotea, Nikolaus Boroffka (ed.), *Comori ale epocii bronzului din România*, București, 1995, p. 80.
- Kacsó 1999 - Carol Kacsó, *Das urnenfelderzeitliche Schwertdepot von Oncești*, în *AK*, 29, 1999, p. 47-55.
- Kacsó 2000 - Carol Kacsó, *Spade de bronz din Maramureș*, în *Angustia*, 5, 2000, p. 209-220.
- Kacsó 2001 - Carol Kacsó, *Die späte Bronzezeit im Karpaten-Donau-Raum (14.-9. Jahrhundert v.Chr.)*, în *Thraker und Kelten beidseits der Karpaten. Sonderausstellung September 2000-April 2001, Eberdingen, 2000/2001 (catalog de expoziție)*, p. 31-41.
- Kacsó 2009 - Carol Kacsó, *Die Salz- und Erzvorkommen und die Verbreitung der bronzezeitlichen Metalldeponierungen in der Maramuresch*, în Jan Gancarski (red.), *Surovce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Materiały z konferencji, Krosno 25-26 listopada 2008 r.*, Krosno, 2009, p. 341-372.
- Kacsó 2011 - Carol Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, I, BM, 3, Baia Mare, 2011.
- Kemenczei 1988 - Tibor Kemenczei, *Die Schwerter in Ungarn I*, PBF, IV/6, München, 1988.
- Kimmig 1964 - Wolfgang Kimmig, *Ein neues Riegsse-Schwert aus der Iller*, în *BV*, 29, 1964, p. 222-228.
- Kovács 1994 - Tibor Kovács, *Zwei Vollgriffschwerter von Hajdúsámson-Apa-Typ aus dem Donau-Theiß-Zwischenstromgebiet*, în *FoliaArch*, 43, 1994, p. 51-69.
- Kristiansen 2002 - Kristian Kristiansen, *The Tale of the Sword - Swords and Swordfighters in Bronze Age Europa*, în *OJA*, 21, 2002, p. 319-332.
- Kubach 1980 - Wolf Kubach, *Deponierungen in Mooren der südbessischen Oberreinebene*, în *Jahresbericht*, 1978-79 (1980), p. 189-310.
- Kubach 1994 - Wolf Kubach, *Vergraben, versenkt, verbrannt - Opferfunde und Kultplätze*, în Albrecht Jockenhövel, Wolf Kubach (ed.), *Bronzezeit in Deutschland*, Archäologie in Deutschland, 1994/Sonderheft, p. 63-74.
- Kuzsinszky 1888 - Bálint Kuzsinszky, *Dévidéki és erdélyi múzeumok*, în *AE*, 8, 1888, p. 238-248.
- Lakó 1983 - Éva Lakó, *Repertoriul topografic al epocii bronzului și al Hallstattului timpuriu în județul Sălaj*, în *ActaMP*, VII, 1983, p. 69-100.
- Lazăr 1995 - Valeriu Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Târgu Mureș, 1995.

Carol Kacsó

- Lazăr S. 2011a - Simona Lazăr, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, 2011.
- Lazăr S. 2011b - Simona Lazăr, *Observații cu privire la armamentul ofensiv de la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, în *AO*, s.n., 25, 2011, p. 7-21.
- Luca 2004 - Sabin Adrian Luca, *Repertoriul arheologic al județului Caraș-Severin*, București, 2004.
- Luca 2005 - Sabin Adrian Luca, *Arheologie și Istorie (II). Descoperiri din Banat*, BS, X, Sibiu, 2005.
- Luca et alii 2003 - Sabin Adrian Luca, Zeno Karl Pinter, Adrian Georgescu, *Repertoriul arheologic al județului Sibiu (situri, monumente arheologice și istorice)*, BS, III, Sibiu, 2003.
- Mareș 2002 - Ion Mareș, *Metalurgia aramei în Neo-Eneoliticul României*, Suceava, 2002.
- Marinescu 1983 - George Marinescu, *Doă noi spade de bronz descoperite în Transilvania*, în *Apulum*, XXI, 1983, p. 57-65.
- Marinoiu et alii 1997 - Vasile Marinoiu, Gheorghe Calotoiu, Olimpia Bratu, *Spada de bronz de la Gruș, jud. Gorj*, în *Litua*, 7, 1997, p. 50-54.
- Marta 2005 - Liviu Marta, *Der bronzene Nadeldepotfund von Petea, Kr. Satu Mare - Depotul de ace din bronz descoperit la Petea, jud. Satu Mare*, în Tudor Soroceanu (Hrsg.), *Bronzefunde aus Rumänien II. Beiträge zur Veröffentlichung und Deutung bronze- und älterhallstattzeitlicher Metallfunde in europäischem Zusammenhang*, Biblioteca Muzeului Bistrița, Seria Historica, 11, Bistrița, Cluj-Napoca, 2005, p. 75-94.
- Marta 2008 - Liviu Marta, *Spada de la Obcina/Topcino (Maramureșul din dreapta Tisei)*, în *Familia Română*, 9, 2008, p. 45-49.
- Marta, Szócs 2007 - Liviu Marta, Péter L. Szócs (coord.), *Catalogul colecției de arheologie, Satu Mare*, 2007.
- May, Hauptmann 2011 - Jens May, Thomas Hauptmann, *Warum befindet sich das „Königsgrab“ von Seddin am Mittellauf der Stepenitz? Wasserwege und archäologische Sachkultur der jüngeren Bronzezeit in der Prignitz*, în *Siedlungs- und Küstenforschung in südlichen Nordseegebiet*, 34, Rahden/Westf., 2011, p. 129-150.
- Mărcuș 1938 - Ștefan Mărcuș, *Sătmăr. Fragmente istorice și culturale. Aspecte sociale. Contribuții la trecutul românesc de la granița de vest*, Oradea, 1938.
- Milleker 1906 - Bodog Milleker, *Délmagyarország régiségleletei a bonfoglalás előtti időkből*, III. rész, 1 fele., Temesvár 1906.
- Milleker 1940 - Felix Milleker, *Vorgeschichte des Banats*, în *Starinar*, 15, 1940, p. 3-42.
- Moga, Ciugudean 1995 - Vasile Moga, Horia Ciugudean (red.), *Repertoriul arheologic al județului Alba*, BMA, II, Alba Iulia, 1995.
- Morintz 1978 - Sebastian Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. I*, BA, XXXIV, București, 1978.
- Mozsolics 1967 - Amália Mozsolics, *Bronzefunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás*, Budapest, 1967.
- Mozsolics 1973 - Amália Mozsolics, *Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópáhyi*, Budapest, 1973.

- Mozsolics 1975 - Amália Mozsolics, *Bronzkori kardok folyókból*, în *AE*, 102, 1975, p. 3-24.
- Mozsolics 1985 - Amália Mozsolics, *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely*, Budapest, 1985.
- Müller-Karpe 1980 - Hermann Müller-Karpe, *Handbuch der Vorgeschichte. Vierter Band Bronzezeit*, München, 1980.
- Németi 1978 - Ioan Németi, *Descoperiri de la sfârșitul epocii bronzului în zona Careiului*, în *SCIVA*, 29, 1978, 1, p. 99-122.
- Németi 1999 - János Németi, *Repertoriul arheologic al zonei Carei*, BTh, XXVIII, București, 1999.
- Nestor 1937 - Ion I. Nestor, *Sabia de bronz dela Boiu*, în *Sargetia*, I, 1937, p. 155-214.
- Niculică 2012 - Bogdan P. Niculică, *The Bronze Sword of Costâna (Todirești Commune, Suceava County)*, în Liviu Marta (ed.), *The Gáva Culture in the Tisa Plain and Transylvania. Die Gáva-Kultur in der Theißebene und Siebenbürgen. Symposium Satu Mare 17-18 June/Juni 2011*, în *StComSM*, XXVIII/I, 2012, p. 237-253.
- Nistor, *Manuscris* - Francisc Nistor, *Depozitul de bronzuri din „Valea Blidarului” din hotarul orașului regional Sighetul M. Reg. Maramureș*, manuscris în Arhiva Muzeului Baia Mare.
- Nistor, Vulpe 1969 - Francisc Nistor, Alexandru Vulpe, *Bronzuri inedite din Maramureș în colecția prof. Francisc Nistor din Sighetul Marmației*, în *SCIV*, 20, 1969, 2, p. 181-194.
- Oancea 1973a - Lucica Oancea, *Descoperiri arheologice la Valea Voievozilor (comuna Râzvad), județul Dîmbovița - 1972*, în *Scripta Valachica*, 4, 1973, p. 109-129.
- Oancea 1973b - Lucica Oancea, *Încă o spadă cu „limbă la mîner” la sud de Carpați*, în *Chronica Valachica*, 5, 1973, p. 43-48.
- Ordentlich 1974 - Ivan Ordentlich, *Aspecte privind cultura Otomani*, în *Crisia*, IV, 1974, p. 135-151.
- Pădureanu 2002 - Eugen D. Pădureanu, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Mureș*, în *Ziridava*, XXIII, 2002, p. 63-73.
- Peroni 1980 - Vera Bianco Peroni, *Bronzene Gewässer- und Höhenfunde aus Italien*, în *Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Universität Frankfurt a.M.*, 1978-1979 (1980), p. 321-335.
- Petrescu-Dîmbovița 1977 - Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977.
- Petrescu-Dîmbovița 1978 - Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Die Sicheln in Rumänien mit Corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*, PBF, XVIII/1, München, 1978.
- Petrescu-Dîmbovița 1998 - Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Der Arm- und Beinschmuck in Rumänien*, PBF X/4, Stuttgart, 1998.
- Petrovsky 1973 - Richard Petrovsky, *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților județului Caraș-Severin, din paleolitic pînă în secolul al V-lea î.e.n.*, în *Banatica*, 2, 1973, p. 385-393.
- Petrovsky 1977 - Richard Petrovsky, *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților județului Caraș-Severin din paleolitic pînă în secolul V î.e.n. (Partea III)*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 437-461.

- Carol Kacsó
- Pollak 1986 - Marianne Pollak, *Flussfunde aus der Donau bei Grein und den oberösterreichischen Zuflüssen der Donau*, în *Arch.Austr.*, 70, 1986, p. 1-85.
- Popa 1999 - Cristian Ioan Popa, *Un pumnal de tip răsăritean de la Cut (jud. Alba)*, în *Carpica*, XXVIII, 1999, p. 17-30.
- Popa 2000 - Cristian Ioan Popa, *Un poignard de bronz de Cut (dép. Alba). Considérations concernant les poignards orientaux du territoire de la Roumanie*, în *EphNap*, IX-X, 1999-2000, p. 61-87.
- Popescu 1944 - Dorin Popescu, *Die frühe und mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen*, Biblioteca Muzeului Național de Antichități din București, II, București, 1944.
- Popescu, Rusu 1966 - Dorin Popescu, Mircea Rusu, *Dépôts de l'âge du bronze moyen*, în *Inv.Arch.Roumanie*, 1, 1966.
- Reinecke 1899 - Paul Reinecke, *Tanulmányok a magyarországi bronzkor kronológiájához (Első közzelvény)*, în *AE*, 19, 1899, p. 225-251.
- Roska 1939 - Márton Roska, *Szatmár vármegye múltja a legrégebb időkötől a bonfoglalásig*, în *Magyar városok*, XXVIII, 1939, p. 1-22.
- Roska 1942 - Márton Roska, *Erdély régészeti repertórium. I. Óskor*, Kolozsvár, 1942.
- Rotea 2001 - Mihai Rotea, *Die Mittlere Bronzezeit im Karpaten-Donau-Raum (19.-14. Jahrhundert v.Chr.)*, în *Thraker und Kelten beidseits der Karpaten*. Sonderausstellung September 2000-April 2001, Eberdingen, 2000/2001 (catalog de expoziție), p. 22-30.
- Ruprechtsberger 1991 - Erwin M. Ruprechtsberger, *Schwert und Meissel - zu zwei bronzzeitlichen Funde aus Linz*, Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines für Landeskunde 136. 1. Abhandlungen. Festgabe für Kurt Holten zum 80. Geburtstag, Linz, 1991, p. 23-36.
- Rusu 1960 - Mircea Rusu, *Depozitul de bronzuri de la Fînațe*, în *Omagiul lui Constantin Daicoviciu cu prilejul împlinirii a 60 de ani*, București, 1960, p. 485-493.
- Rusu 1963 - Mircea Rusu, *Die Verbreitung der Bronzeborte in Transsilvanien vom Ende der Bronzezeit bis in die mittlere Hallstattzeit*, în *Dacia*, n.s., VII, 1963, p. 177-210.
- Rusu 1964 - Mircea Rusu, *Depozitele de bronzuri de la Rebrișoara (raionul Năsăud, reg. Cluj)*, în *AM*, II-III, 1964, p. 237-250.
- Rusu 1966 - Mircea Rusu, *Depozitul de bronzuri de la Balșa*, în *Sargetia*, 4, 1966, p. 17-40.
- Rusu 1972 - Mircea Rusu, *Metalurgia bronzului din Transilvania la începutul Hallstattului*, Iași, 1972 (teză de doctorat nepublicată).
- Rusu et alii 1977 - Mircea Rusu, Egon Dörner, Vasile Pinteș, Tiberiu Bader, *Bronzebortfunde aus Transsilvanien (Hallstatt A₂-B₃)*, în *Inv.Arch.Rumänien*, 10, 1977.
- Săcărin 1979 - Caius Săcărin, *Bronzuri descoperite pe teritoriul județului Caraș-Severin*, în *StComCaransebeș*, 1979, p. 111-121.
- Schauer 1971 - Peter Schauer, *Die Schwerter in Süddeutschland, Österreich und der Schweiz I (Griffplatten-, Griffangel- und Griffzungenschwerter)*, PBF, IV/2. München, 1971.

- Schuster 1997 - Cristian F. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, BTh, XX, București, 1997.
- Soroceanu 1982 - Tudor Soroceanu, *Hortfunde und befestigte Anlagen in Transsilvanien*, în Bohuslav Chropovský, Joachim Herrmann (ed.), *Beiträge zum bronzezeitlichen Burgenbau in Mitteleuropa*, Berlin, Nitra, 1982, p. 363-376.
- Soroceanu (ed.) 1995 - Tudor Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien*, PAS, 10, Berlin, 1995.
- Soroceanu 1995 - Tudor Soroceanu, *Die Fundumstände bronzezeitlicher Deponierungen-Ein Beitrag zur Hortdeutung beiderseits der Karpaten*, în Soroceanu (ed.) 1995, p. 15-80.
- Soroceanu 2008 - Tudor Soroceanu, *Die vorskythenzeitlichen Metallgefäße im Gebiet des heutigen Rumänien/Vasele de metal prescitate de pe actualul teritoriu al României*, Biblioteca Muzeului Bistrița, Seria Historica, 16, Bistrița, Cluj-Napoca, 2008.
- Soroceanu 2011a - Tudor Soroceanu, „*Glaadius barbarico ritu humi figitur nudus*“. *Schriftliches, Bildliches und Ethnologisches zur Bedeutung der Schwerter und der Schwertdeponierungen außerhalb des militärischen Verwendungsbereichen*, în *Tyragetia*, s.n., V [XX], 2011, 1, p. 39-116.
- Soroceanu 2011b - Tudor Soroceanu, *Le guerrier des Carpates à l'âge du Bronze. Particularités régionales et traits communs continentaux*, în Luc Baray, Matthieu Honegger, Marie-Hélène Dias-Meirinho (ed.), *L'armement et l'image du guerrier dans les sociétés anciennes: de l'objet à la tombe, Actes de la Table ronde internationale et interdisciplinaire Sens, CEREP, 4-5 juin 2009*, Éditions Universitaires de Dijon, Collection Art, Archéologie & Patrimoine, Dijon, 2011, p. 227-272.
- Soroceanu 2012a - Tudor Soroceanu, *Die Fundplätze bronzezeitlicher Horte im heutigen Rumäniens*, în Svend Hansen, Daniel Neumann, Tilmann Vachta (ed.), *Hort und Raum. Aktuelle Forschungen zu bronzezeitlichen Deponierungen in Mitteleuropa*, Topoi, Berlin Studies of the Ancient World, 10. Berlin/Boston, 2012, p. 227-254.
- Soroceanu 2012b - Tudor Soroceanu, *Die Kupfer- und Bronzede pots der frühen und mittleren Bronzezeit in Rumänien. Depozitele de obiecte din cupru și bronz din România. Epoca timpurie și mijlocie a bronzului*, *Archaeologia Romanica*, 5, Cluj-Napoca, Bistrița 2012.
- Sperber 2006 - Lothar Sperber, *Bronzezeitliche Flussdeponierungen aus dem Altrhein bei Roxheim, Gde. Bobenheim-Roxheim, Lkr. Ludwigshafen - Ein Vorbericht*, în *AK*, 36, 2006, p. 195-214.
- Stockhammer 2004 - Philipp Stockhammer, *Zur Chronologie, Verbreitung und Interpretation urnenfelderzeitlicher Vollgriffschwerter*, *Tübinger Texte. Materialien zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie*, 5, Rahden/Westf., 2004.
- Szathmári 2005 - Ildikó Szathmári, *Folyókból előkerült bronzkori kardleletek a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében*, în *CommArchHung*, 2005, p. 143-166.

Carol Kacsó

- Șandor-Chicideanu 2003 - Monica Șandor-Chicideanu, *Cultura Țuto Brdo-Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, Cluj-Napoca, 2003.
- Teržan 2010 - Biba Teržan, *Observations on grave in Lapuș*, în Liviu Marta (ed.), *Amurgul mileniului II a.Chr. în Câmpia Tisei și Transilvania. Das Ende des. 2. Jahrtausends v.Chr. auf der Theiss-Ebene und Siebenbürgen. Simpozion/Symposium Satu Mare 18-19 iulie 2008*, în *StComSM*, XXVI/I, 2010, p. 203-218.
- Teutsch 1880 - Georg Daniel Teutsch, *Archäologisches aus Almen ...*, în *KVSL*, 3, 1880, p. 109-111.
- Torbrügge 1960 - Walter Torbrügge, *Die bayerischen Inn-Funde*, în *BV*, 25, 1960, p. 16-69.
- Torbrügge 1971 - Walter Torbrügge, *Vor- und frühgeschichtliche Flußfunde. Zur Ordnung und Bestimmung einer Denkmälergruppe*, în *BerRGK*, 51-52, 1970-1971, p. 1-146.
- Torbrügge 1996 - Walter Torbrügge, *Spuren in eine andere Welt. Archäologie der vorzeitlichen Wasserkulte. Abschiedsvorlesung vom 21.2.1992 aus Anlaß der Emeritierung*, în *Archäologische Forschungen zum Kultgeschehen in der jüngeren Bronzezeit und frühen Eisenzeit Alteuropas. Ergebnisse eines Kolloquiums in Regensburg 4.-7. Oktober 1993*, Regensburger Beiträge zur Prähistorischen Archäologie, 2, Regensburg, 1996, p. 567-581.
- Torma 1880 - Károly Torma, *A limes dacicus felső része*, Budapest, 1880.
- Tovornik 1973 - Vlasta Tovornik, *Zwei neue urnenfelderzeitliche Schwertfunde aus dem Gebiet Linz-Land*, în *JOML*, 118a, 1973, p. 35-42.
- Țârlea 2008 - Alexandra Țârlea, *The Concept of 'Selective Deposition'*, în *Peuce*, n.s., VI, 2008, p. 63-132.
- De Vreé 2010 - Christine de Vreé, *Prähistorische Funde aus Gewässern und Feuchtböden im Raum Salzach und Saalach*, http://othes.univie.ac.at/10067/1/2010-06-01_0704098, accesat la 20.05.2014.
- Vulpe 1970 - Alexandru Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien. I*, PBF, IX/2, München, 1970.
- Vulpe 1975 - Alexandru Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien. II*, PBF, IX/5, München, 1975.
- Vulpe 1978 - Alexandru Vulpe, *Recenzie la Günter Wegner, Die vorgeschichtlichen Flußfunde aus dem Main und aus dem Rhein bei Mainz, Materialhefte zur bayerischen Vorgeschichte, Heft 30, Kallmünz, 1976*, în *Dacia*, n.s., XXII, 1978, p. 371-372.
- Wanzek 1989 - Burger Wanzek, *Die Gußmodel für Tüllenbeile im südöstlichen Europa*, UPA, 2, Bonn, 1989.
- Weber 1996 - Claus Weber, *Die Rassiermesser in Südosteuropa (Albanien, Bosnien-Herzegowina, Bulgarien, Griechenland, Kroatien, Mazedonien, Montenegro, Rumänien, Serbien, Slowenien und Ungarn)*, PBF, VIII/5, Stuttgart, 1996.
- Wegner 1995 - Günter Wegner, *Flußfunde*, în *Reallexikon der germanischen Altertumskunde*, IX, Berlin, New York, 1995, p. 263-276.
- Winghart 1985 - Stefan Winghart, *Ein urnenfelderzeitliches Vollgriffschwert aus dem Inn bei Ebring*, în *Das archäologische Jahr in Bayern 1984*, 1985, p. 54-55.

Zimmermann 1970 - Wolf Haio Zimmermann, *Urgeschichtliche Opferfunde aus Flüssen, Mooren, Quellen und Brunnen Südwestdeutschlands. Ein Beitrag zu den in Opferfunden vorherrschenden Fundkategorien*, în *NAFD*, 6, 1970, p. 53-92.

Cuvinte-cheie: epoca bronzului, *Gewässerfunde*, spade, pumnale, Sighetu Marmației, Maramureș, România.

Keywords: Bronze Age, water finds, swords, daggers, Sighetu Marmației, Maramureș, Romania.

Schlüsselwörter: Bronzezeit, *Gewässerfunde*, Schwerter, Dolche, Sighetu Marmației, Maramuresch, Rumänien.

Fig. 1. Sighetu Marmăției. Locul de descoperire a spadei

Fig. 2. Sighetu Marmăției. Locul de descoperire a spadei (foto: Carol Kacsó)

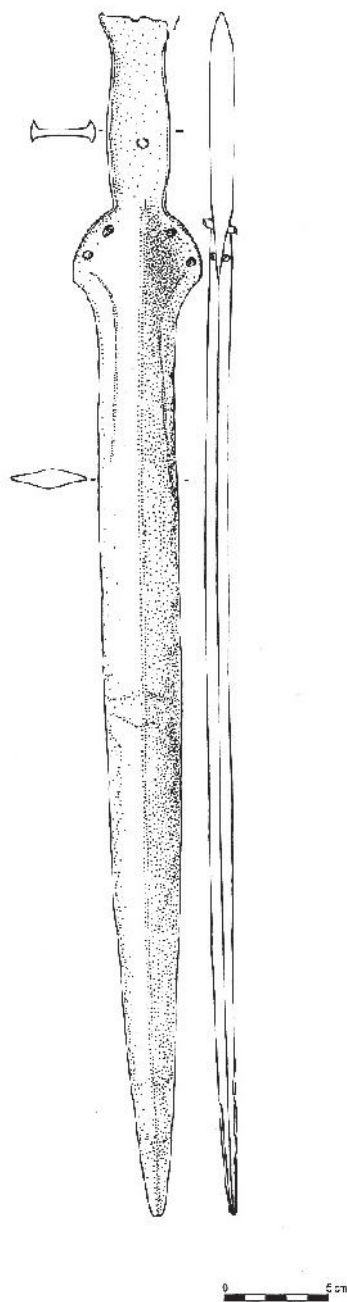

Fig. 3. Spada de la Sighetu Marmăției

Fig. 4. Sighetu Marmăției. Locul de descoperire a vârfurilor de lance
(foto: Carol Kacsó)

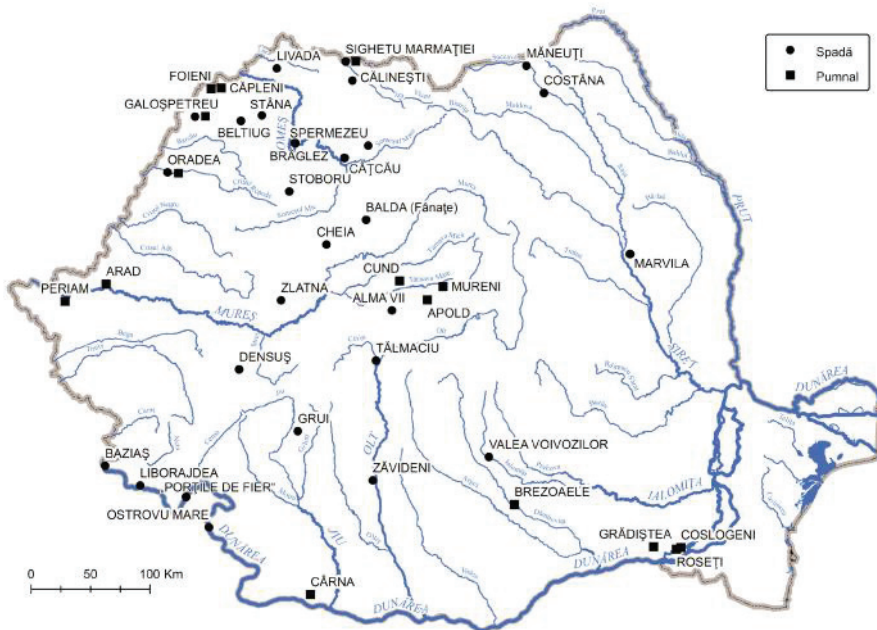
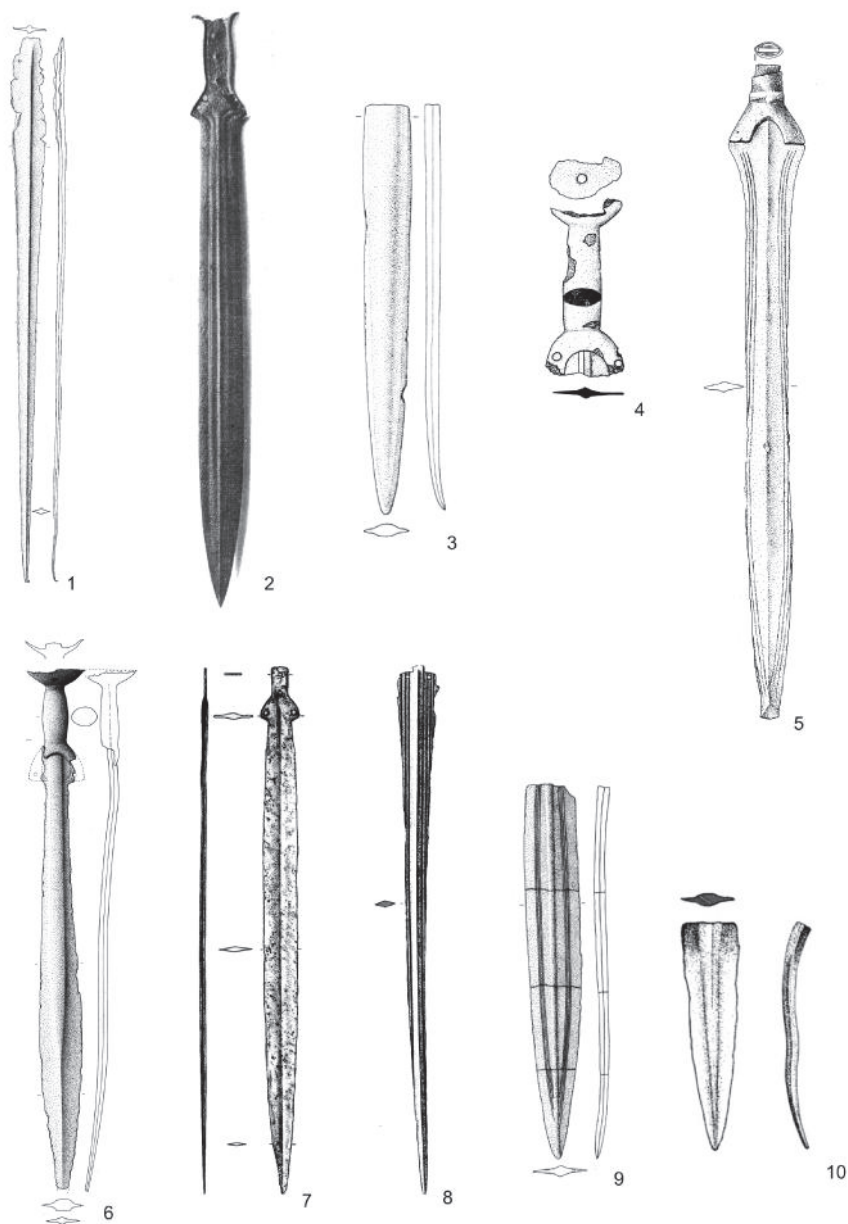
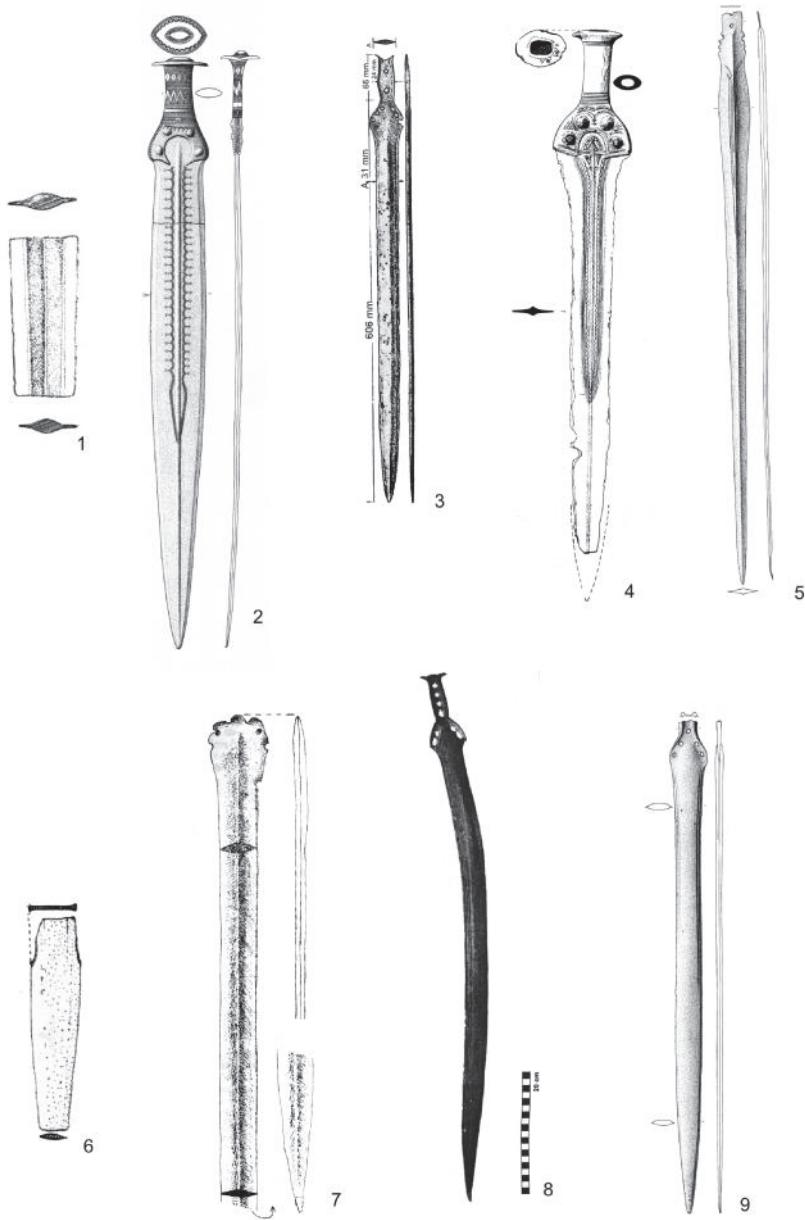

Fig. 5. Răspândirea *Gewässerfunde* de spade și pumnale în România

Fig. 6. *Genösserfunde* de spade. 1. Alma Vii. 2. Baziaș. 3. Beltiug. 4. Călinești. 5. Câțcău. 6. Cheia. 7. Costâna. 8. Densuș. 9. Fânațe. 10. Galoșpetreu (*apud* Bader 1991 - 1, 3, 6, 9; Mozsolics 1975 - 2; Chicideanu 1983 - 4; Soroceanu 1995 - 5; Niculică 2012 - 7; Gogâltan 1997 - 8; Chidioșan, Soroceanu 1995 - 10). Fără scară

Fig. 7. *Gewässerfunde* de spade. 1. Galoșpetreu. 2. Livada. 3. Măneuți. 4. Oradea III. 5. „Porțile de Fier“. 6. Sighetu Marmației I. 7. Spermezeu. 8. Tâlmăciu. 9. Valea Voievozilor (*apud* Chidioșan, Soroceanu 1995 - 1; Bader 1991 - 2, 5, 9; Batariuc 2003 - 3; Popescu, Rusu 1966 - 4; Nistor, Vulpe 1969 - 6; Marinescu 1983 - 7; Georgescu 2004 - 8). Fără scară

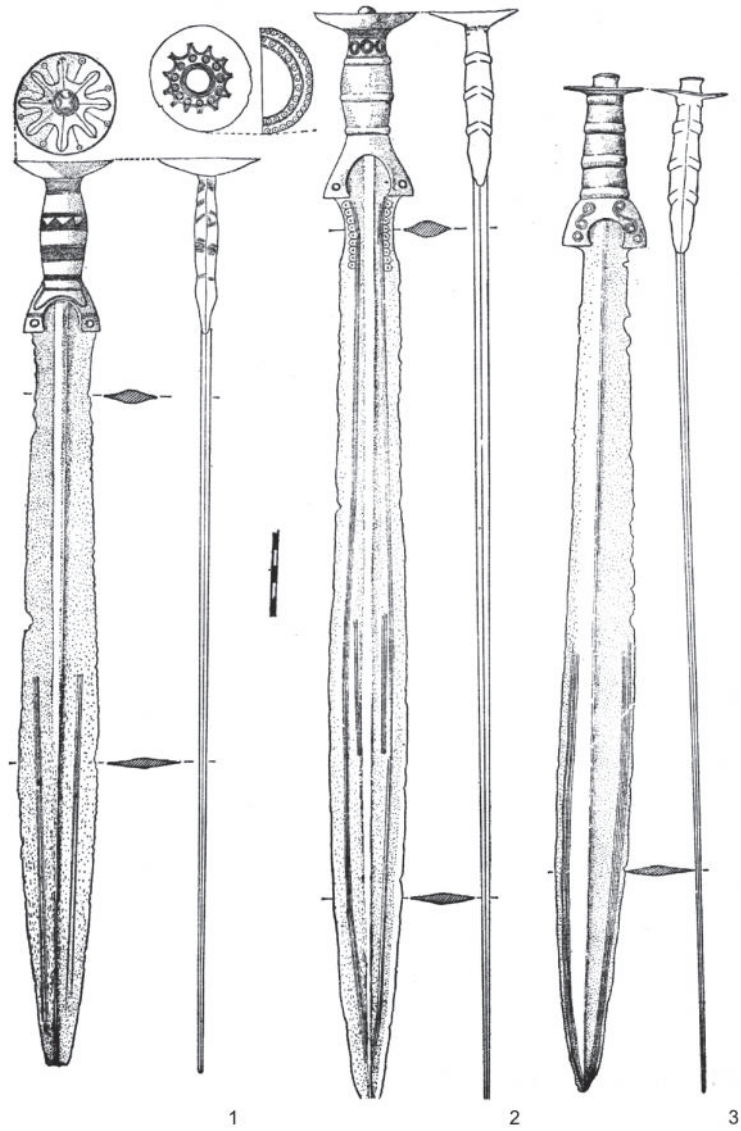
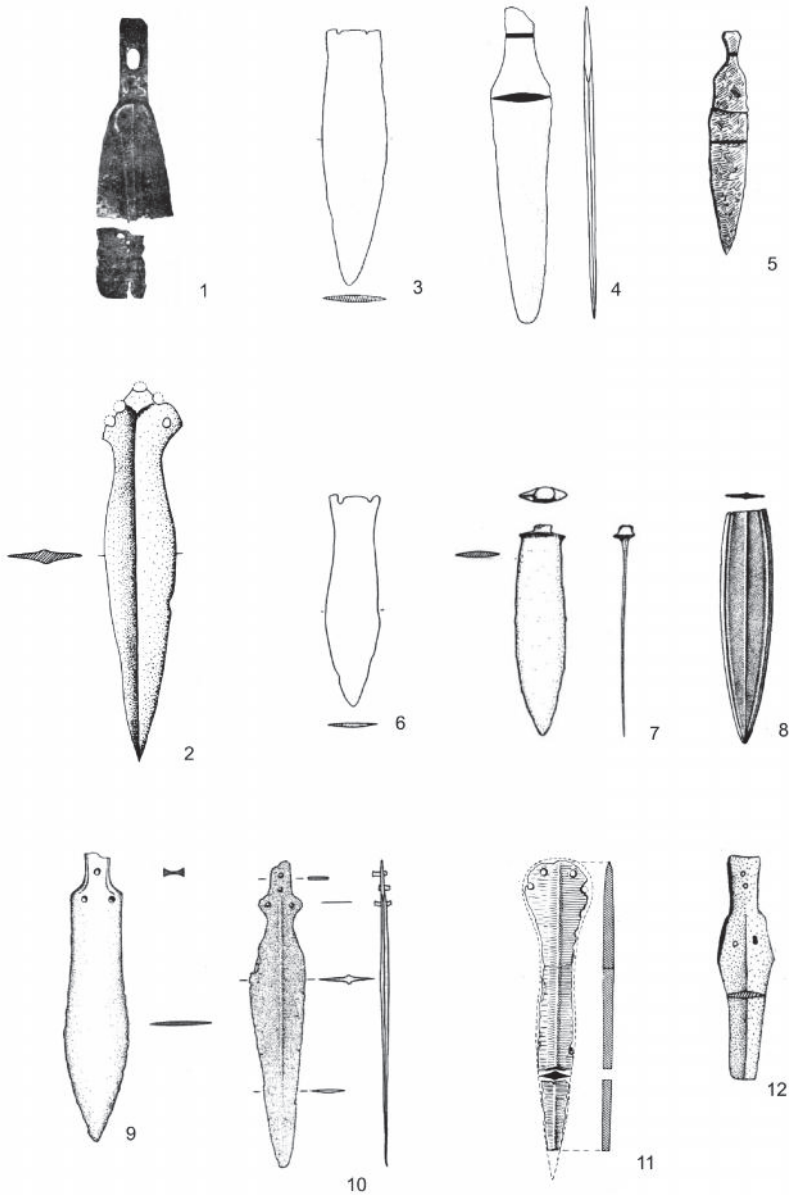

Fig. 8. Depozitul de la Stoboru (*apud* Rusu *et alii* 1977). Fără scară

Fig. 9. *Gewässerfunde* de pumnale. 1. Apold. 2. Arad. 3. Căpleni. 4. Cârna. 5. Coslogeni. 6. Foieni. 7-9. Galoşpetreu. 10. Mureni. 11. Oradea III. 12. Sighetu Marmaţiei I (*apud* Horedt 1949 - 1; Pădureanu 2002 - 2; Kacsó 1993 - 3, 6; Şandor-Chicideanu 2003 - 4; Morintz 1978 - 5; Chidioşan, Soroceanu 1995 - 7-9; Boroffka, Boroffka 2010 - 10; Popescu, Rusu 1966 - 11; Nistor, Vulpe 1969 - 12). Fără scară

LISTA ABREVIERILOR

AAC	- Acta Archaeologica Carpathica. Cracovia.
ABR	- Arbeitsberichte zur Bodendenkmalpflege in Brandenburg. Calau.
Acta	- Acta (Siculica). Muzeul Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaAA	- Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.
ActaArch	- Acta Archaeologica. Copenhagen.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaH	- Acta Hargitensia. Hargita Megye Múzeumainak Évkönyve. Miercurea Ciuc.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj (Sibiu).
AJA	- American Journal of Archaeology. New York.
AK	- Archäologisches Korrespondenzblatt. Main.
Altertum	- Das Altertum. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berlin.
Aluta	- Aluta (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Banatului. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
AnUBI	- Analele Universității din București - Istorie. Universitatea din București. București.
AnUCIPI	- Analele Universității „C. I. Parhon”, seria Științe Sociale. Istorie. Universitatea din București. București (din 1964 Analele Universității din București - Istorie).
Aquileia Nostra	- Aquileia Nostra. Bollettino dell'Associazione Nazionale per Aquileia. Milan & Aquileia.
ARCHEA	- Archéologie du cimetière chrétien. Actes du 2 colloque ARCHEA, Orléans 29 Septembre-1 ^{er} Octobre 1994.

	Supplément à la Revue Archéologique du Centre de la France 11. Tours: FÉRACF.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia/Anuarul Muzeului Național al Unirii. Alba Iulia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
Archeologické rozhledy	- Archeologické rozhledy. Praga.
ArchHung	- Archaeologica Hungaria. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten (1859-1899).
Argo	- Argo.
ArhBas	- Arhivele Basarabiei. Chișinău (1929-1938).
ArhSom	- Arhiva Someșană. Arhiva Someșană. Revistă istorico-culturală. Năsăud (1924-1940).
Astra Salvensis	- Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
AT	- Ars Transilvaniae. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
AV	- Arheološki vestnik. Ljubljana.
AVSL	- Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
BAHC	- Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis. Hunedoara.
Banatica	- Banatica. Muzeul de Istorie al Județului Caraș-Severin. Reșița.
BA	- Biblioteca de arheologie. Muzeul Național de Istorie a României. București.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BB	- Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
BerRGK	- Berichte der Römisch-Germanischen Kommission. Roman-Germanic Commission. Frankfurt am Main.
BHAUT	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Timișoara.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIAUL	- Bulletin of the Institute of Archaeology. University of London.
Biserica și Școala	- Biserica și Școala - Foaie Bisericească-scolastică, literară și economică. Arad (1877-1948).
BM	- Bibliotheca Marmatia. Baia Mare.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.

Lista abrevierilor

BS	- Bibliotheca Septemcastrensis. Sibiu.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BUFM	- Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas.
Bună Vestire	- Bună Vestire. Organ de zidire creștină. Roma.
BV	- Bayerische Vorgeschichtsblätter. Kommission für bayerische Landesgeschichte.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. Institutul Român de Tracologie. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”. Bacău.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCDJ/CCBD	- Cultură și civilizație la Dunărea de Jos/Culture et civilisation au Bas Danube. Muzeul Dunării de Jos. Călărași.
CCRPM	- Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal. București.
Cele Trei Crișuri	- Cele Trei Crișuri. Fundația Cele Trei Crișuri. Oradea (1920-1944).
Chronica Valachica	- Chronica Valachica. Vezi Scripta Valachica.
Chronos	- Chronos. Revistă de istorie. Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași. Iași.
Civilisations	- Civilisations. Revue international d'anthropologie et de sciences humaines. Institut de Sociologie de l'Université libre de Bruxelles. Bruxelles.
CLL	- Cercetări de limbă și literatură. Oradea.
CN	- Cercetări numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapest.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
CSSZMÉ	- Csíki Székely Múzeum Évkönyve. Muzeul Secuiesc al Ciucului. Miercurea Ciuc.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cultura poporului Dacia	- Cultura poporului. Cluj, București (1921-1930).
	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DavarLogos	- Davar Logos. Revista biblico-teologică de la Facultad de Teología de la Universidad Adventista del Plata.
DocMis	- Documenta Missionaria. Documenta Missionaria Hungariam et regionem sub ditone turcica existentem spectantia. Szegedi Hittudományi Főiskola. Szeged.

DolgCluj	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
EcHR	- The Economic History Review. Economic History Society (UK).
EHR	- The English Historical Review. University of Oxford. Oxford (UK).
EJA	- European Journal of Archaeology.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei. Cluj-Napoca.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.
Familia Română	- Familia Română. Baia Mare.
FI	- File de istorie. Muzeul de Istorie Bistrița. Bistrița.
Flacăra sacră	- Flacăra sacră. Organ pentru propagarea creațiunii umane în România. București (1934-1942).
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Germania	- Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main.
Glasul monahilor	- Glasul monahilor. București (1924-1946).
Hermannstädter Zeitung	- Hermannstädter Zeitung. Sibiu.
Hesperia	- Hesperia. American School of Classical Studies at Athens. Cambridge.
HistTeacher	- The History Teacher. Society for History Education; University of Notre Dame. History Teachers' Association. USA.
HJ	- The Historical Journal. Cambridge University. Cambridge (UK).
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IPSR	- International Political Science Review. Columbia University, USA & Australian National University.
IS	- International Security. Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard University. Cambridge (Massachusetts).
InvArchRoumanie	- Inventaria Archaeologica Roumanie. București.
InvArchRumänien	- Inventaria Archeologica Rumänien. București.
IPH	- Inventarta Praehistorica Hungariae. Budapest.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
JAA	- Journal of Anthropological Archaeology.
Jahresbericht	- Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Universität Frankfurt am Main. Frankfurt am Main.
JAMÉ	- A Nyiregyházi Jónás András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAR	- Journal of Archaeological Research. New York.
JAS	- Journal of Archaeological Science. Academic Press. United States.
J. Biogeogr.	- Journal of Biogeography. London.

Lista abrevierilor

JCH	- Journal of Contemporary History. Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
JFA	- Journal of Field Archaeology. Boston University.
JMH	- The Journal of Modern History. University of Chicago. Chicago.
JOML	- Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines für Landeskunde. Linz.
JPS	- The Journal of Peasant Studies. Critical Perspectives on Rural Politics and Development.
JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
JRS	- The Journal of Roman Studies. London.
JSRI	- Journal of the Study of Religious & Ideologies. Societatea Academică de Cercetare a Religiiilor și Ideologiilor. Cluj-Napoca.
JWP	- Journal of World Prehistory. New York.
KVSL	- Korrespondenzblatt des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Hermannstadt [Sibiu].
Laborativ Arkeologi	- Laborativ Arkeologi. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet. Stockholm.
Latomus	- Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
Litua	- Litua. Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj. Târgu-Jiu.
LȘ	- Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.
Magyar városok	- Magyar városok és vármegyék monográfiája. Budapest.
MAGW	- Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
Man	- Man. Man. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
Marmatia	- Marmatia. Muzeul Județean Maramureș. Baia Mare.
MCA	- Materiale și cercetări arheologice. București.
Mecklenburgische	- Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde.
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MittAnthrGesWien	- Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Hrsg. von der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
Mitteilungen	- Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums. Sibiu.
ΜΩΜΟΣ	- ΜΩΜΟΣ. Őskoros Kutatók Összejövetelének konferenciakötete.
MonHistBp	- “Est tu scholaris” Ünnepi tanulmányok Kubinyi András 75. születésnapjára. Monumenta Historica Budapestinensia. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
MT	- Magyar Törvénytár, Corpus Juris Hungarici. Budapest [Ungarische Gesetze].
MTCN	- Magyarország tiszti cím- és névtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
NAFD	- Neue Ausgrabungen und Forschungen in Niedersachsen.
Nature	- Nature. London.

- OH VI** - Opuscula Hungarica VI. Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest.
- OJA** - Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc. United Kingdom.
- Ősrégészeti levelek** - Ősrégészeti levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
- PA** - Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
- PamArch** - Památky archeologické. Praga.
- PAS** - Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
- PBF** - Prähistorische Bronzefunde. München.
- Peuce** - Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
- Potaissa** - Potaissa. Studii și comunicări. Turda.
- PPS** - Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-London.
- Programm Mühlbach** - Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
- PZ** - Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
- QR** - Quaternary Research. University of Washington.
- QSR** - Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal.
- RA** - Revista Arhivelor. București.
- Rațiunea** - Rațiunea. Organ al „Asociației științifice de educație pozitivă” București. București (1911-1914).
- RB** - Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
- RC** - Revista Catolică. București (1912-1916).
- Realitatea ilustrată** - Realitatea ilustrată. Cluj, București (1927-1946).
- REN** - Revue des études napoléoniennes. Paris, France: Libraries Felix Alcan (1912-1924).
- Renașterea** - Renașterea. Organul oficial al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Geoagiului și Clujului. Cluj.
- Revista din Iași** - Revista din Iași. Iași.
- Revista istorică** - Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe. București (1915-1943).
- RHSEE** - Revue historique du sud-est européen. Institut d’Histoire Universelle „N. Iorga”. București (1925-1941).
- RHMC** - Revue d’histoire moderne et contemporaine. Berlin. Paris.
- RI** - Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
- RIR** - Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională - Universitatea București. București (1931-1947).
- RM** - Revista muzeelor. București.
- RREI** - Revue Roumaine d’Etudes Internationales. București.
- RRH** - Revue roumaine d’histoire. București.
- RRHA** - Revue Roumaine d’Histoire de l’Art, série Beaux-Arts. Academia Română. București
- Sargetia** - Sargetia. Buletinul Muzeului Județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
- SAA** - Studia Antiqua et Archaeologica. Institutul de Arheologie Iași. Iași.

Lista abrevierilor

SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice din România. București.
SCIA	- Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică. București.
SCICPR	- Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România. Sibiu.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCN	- Studii și cercetări de numismatică. Institutul de Arheologie București.
Scripta Valachica	- Scripta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii. Târgoviște.
SDT	- Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. Sibiu.
Societatea de mâine	- Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. Cluj (1924-1945).
SMIM	- Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. București.
Social Forces	- Social Forces. Department of Sociology at the University of North Carolina.
SSK	- Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte, Köln. Wien.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComCaransebeș	- Studii și comunicări. Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Locală. Caransebeș.
StComSibiu	- Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare. Satu Mare.
StRI	Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică)
StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
Studia	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Series Geologia-Geografia. Cluj-Napoca.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu. Sibiu.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
SzMMÉ	- A Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. Szolnok.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie și Istorie. Muzeul Regimentului Grăniceresc din Caransebeș. Caransebeș.
Tisicum	- Tisicum. A Jasz-Nagykun-Szolnok megyei muzeumok evkonye. Szolnok.
TR	- Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane. Cluj-Napoca.
Trans.AmPhilos.Soc.	- Transactions of the American Philosophical Society. Philadelphia.

Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tribuna	- Tribuna. Arad (1911-1912).
Történelmi Szemle	- Történelmi Szemle. Magyar Tudományos Akadémia. Történettudományi intézet. Budapest.
TT	- Történelmi Tár. Magyar Történelmi Társulat. Budapest.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	- Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov. Brașov.
Ungarische Jahrbücher	- Ungarische Jahrbücher. Berlin.
Unirea poporului	- Unirea poporului. Blaj (1919-1948).
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
VAH	- Varia Archaeologica Hungarica. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete. Budapest.
Vjesnik	- Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VKT	- Várak. Kastélyok, Templomok. Történelmi és örökségturisztikai online magazin.
WorldArch	- World Archaeology. London.
WPZ	- Wiener Prähistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prähistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
Zborník SNM	- Zborník Slovenského Národného Múzea. Bratislava.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Studia Archaeologica. Muzeul Județean. Arad.